

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **Механізм та система забезпечення фінансової безпеки**

АТ «ОЩАДБАНК»

Виконала: студентка 2 курсу групи 8.0729-з
073 Менеджмент

освітня програма управління фінансово-
економічною безпекою

Спеціалізація управління безпекою фінансових
установ

Топчієнко В.В.

Керівник к.е.н., доцент Кушнір С.О.

Рецензент к.е.н., доцент Горбунова А.В.

Запоріжжя 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма управління фінансово-економічною безпекою
Спеціалізація управління безпекою фінансових установ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«___» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Топчієнко Віті Володимирівні

1. Тема роботи: «Механізм та система забезпечення фінансової безпеки АТ «ОЩАДБАНК»»

керівник роботи: Кушнір Світлана Олександрівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 810-с.

2. Строк подання студентом роботи: 15 лютого 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «ОЩАДБАНК»», а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити економічну сутність понять доходи страховика та витрати страховика; вивчити теоретичні основи організації фінансової безпеки банківського сектору; проаналізувати сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки; охарактеризувати чинники і загрози фінансової безпеки банківського сектору національної економіки; провести аналіз та оцінку стану фінансової безпеки у АТ «Ощадний банк України»; провести аналіз фінансового стану банку; здійснити оцінку рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»; визначити заходи щодо забезпечення ефективності фінансової безпеки банку.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 9 рис., 24 табл. і 5 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Кушнір С.О., к.е.н., доцент	09.08.2020	09.08.2020
2	Кушнір С.О., к.е.н., доцент	13.09.2020	13.09.2020
3	Кушнір С.О., к.е.н., доцент	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	28.10.2020 р. – 9.11.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	10.11.2020 р. – 14.02.2021 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	15.02.2021 р.	виконано

Студент _____ В.В. Топчійенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ С.О. Кушнір
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 114 с., 9 рис., 24 табл., 93 джерела, 16 додатків.

Об'єкт дослідження: Акціонерне товариство «Ощадний банк України» (АТ «Ощадбанк»).

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження стану та обґрунтування заходів щодо підвищення фінансової безпеки банку.

Завдання: 1) визначити сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки та досліджено чинники і загрози фінансової безпеки; 2) проаналізувати АТ «Ощадний банк України», оцінено рівень фінансової його безпеки; 3) розглянути загальні заходи щодо забезпечення ефективності організації фінансової безпеки банку; 4) запропонувати й обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення організації фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Методи дослідження: метод узагальнення – для узагальнення та формування теоретичних положень щодо сутності «фінансова безпека банку», «банківська безпека» та «банківська сфера»; статистичний метод, метод групування, метод факторного аналізу – для оцінки показників діяльності досліджуваної банківської установи; метод порівняльного аналізу – для виявлення тенденцій зміни показників в динаміці; метод графічного зображення – для наочного представлення показників в динаміці.

Одержані результати: 1) визначено сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки та досліджено чинники і загрози фінансової безпеки; 2) проаналізовано АТ «Ощадний банк України», оцінено рівень фінансової його безпеки; 3) розглянуто загальні заходи щодо забезпечення ефективності організації фінансової безпеки банку; 4) запропоновано й обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення організації фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, БАНК, СТРАТЕГІЯ, РОЗВИТОК, РИНОК

SUMMARY

Qualification work: 114 pp., 9 fig., 24 tab., 93 references, 16 annex.

Object of research: Joint-stock company "Savings Bank of Ukraine" (JSC "Oschadbank").

The purpose of the qualification work is to study the status and justification of measures to improve the financial security of the bank.

Tasks: 1) to determine the essence of financial security of the banking sector of the national economy; 2) to study the factors and threats to the financial security of the banking sector of the national economy; 3) to analyze the organizational and economic characteristics of JSC "Savings Bank of Ukraine"; 4) assess the level of financial security of Oschadbank JSC; 5) consider general measures to ensure the effectiveness of the organization of financial security of the bank; 6) to propose and substantiate proposals for improving the organization of financial security of Oschadbank JSC.

Research methods: generalization method – to generalize existing and form new theoretical provisions on the essence of the categories "financial security of the bank", "banking security" and "banking sector"; statistical method, grouping method, factor analysis method – to assess the performance of the surveyed banking institution; method of comparative analysis – to identify trends in indicators of dynamics; graphic image method – for visual representation of indicators in dynamics.

The obtained results: 1) the essence of financial security of the banking sector of the national economy is determined and the factors and threats of financial security are investigated; 2) JSC "Savings Bank of Ukraine" was analyzed, the level of its financial security was assessed; 3) general measures to ensure the effectiveness of the organization of financial security of the bank are considered; 4) proposals for improving the organization of financial security of Oschadbank JSC are proposed and substantiated.

The results of the study are aimed at determining the theoretical and practical

principles of improving the financial security of JSC "Savings Bank of Ukraine" as a component of national security and can be implemented in the practice of other banking institutions. The proposed measures to increase the financial security of Oschadbank JSC are of practical importance.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE,
FACTOR ANALYSIS, PROFIT, SALE OF PRODUCTS, PROFIT, SECURITY
MECHANISM, SECURITY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	12
1.1 Сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки.....	12
1.2 Чинники і загрози фінансової безпеки банківського сектору національної економіки.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У АТ «ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ».....	32
2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «Ощадний банк України».....	32
2.2 Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк України».....	46
2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».....	72
Висновки до розділу 2.....	78
3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ТА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У АТ «ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ».....	80
3.1 Загальні заходи щодо забезпечення ефективності фінансової безпеки банку.....	80
3.2 Пропозиції щодо удосконалення організації фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».....	92
Висновки до розділу 3.....	102
ВИСНОВКИ.....	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ.....	116

ВСТУП

Банківська система України сьогодні переживає важкі часи, реагуючи, як лакмус, на зміни як в економічному, так і в соціально-політичному середовищі країни. Соціально-політична криза в Україні 2013-2014 рр. спричинила глибоку економічну кризу, яка найбільше вплинула на банківську сферу, ніж навіть світова криза 2008-2010 рр. Також з 2020 р. в Україні через спалах захворюваності COVID-19 та через вірус SARS-COV-2 призвів до введення карантину і різного типу обмежень пересування на території багатьох країн, включаючи найпотужніші економіки світу і це у свою чергу призвело до скорочення активності у певних секторах економіки (особливо у сфері надання послуг), знизило попит на послуги й збільшило ризики сповільнення економічного зростання та рецесії у ключових економіках світу зі всіма негативними наслідками.

В умовах поглиблення процесів фінансової глобалізації, розширення асортименту фінансових послуг, розвитку інформаційних та інноваційних технологій, консолідації капіталу істотно збільшується можливість виникнення негативних та не прогнозованих змін зовнішнього та внутрішнього середовища банківської системи. Тому з метою запобігання та подолання негативних явищ і процесів в банківському секторі високої актуальності набуває проблема розробки та застосування превентивних заходів щодо запобігання існуючим загрозам у банківському бізнесі.

Фінансова безпека банку була й залишається поняттям складним і багатогранним. Вагомий внесок у вивчення проблем теорії та практики фінансово-економічної безпеки зробили відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема: Барановський О. І., Власюк О. С., Єпіфінов А. О., Коваленко В. В., Крупка І. М., Мойсеєнко І. П. та інші.

Об'єктивна потреба вивчення теоретичних і практичних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених дає можливість зробити висновок про

недостатню розробленість питань аналізу фінансової безпеки банку, відсутність єдності у виборі показників, які комплексно характеризують рівень фінансово-економічної безпеки і його вплив на ефективність діяльності підприємства, не приділяється належна увага формуванню системи фінансово-економічної безпеки підприємства та її розвитку.

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі виступає фінансова безпека Акціонерного товариства «Ощадний банк України» (АТ «Ощадбанк»).

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи підвищення фінансової безпеки банку.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження стану та обґрунтування заходів щодо підвищення фінансової безпеки банку.

Для досягнення мети в роботі поставлені та вирішені такі завдання:

- визначити сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки;
- дослідити чинники і загрози фінансової безпеки банківського сектору національної економіки;
- проаналізувати організаційно-економічну характеристику АТ «Ощадний банк України»;
- оцінити рівень фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»;
- розглянути загальні заходи щодо забезпечення ефективності організації фінансової безпеки банку;
- запропонувати й обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення організації фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

В роботі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки банку, проаналізовано фінансові ринки, стратегічні цілі та напрями банку, показники достатності капіталу АТ «Ощадбанк» та оцінено рівень фінансової безпеки АТ «Ощадбанк», запропоновано заходи щодо підвищення фінансової безпеки банку.

Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі методи

дослідження: метод узагальнення – для узагальнення існуючих та формування нових теоретичних положень щодо сутності категорій «фінансова безпека банку», «банківська безпека» та «банківська сфера»; статистичний метод, метод групування, метод факторного аналізу – для оцінки показників діяльності досліджуваної банківської установи; метод порівняльного аналізу – для виявлення тенденцій зміни показників в динаміці; метод графічного зображення – для наочного представлення показників в динаміці.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- запропоновано шляхи підвищення фінансової безпеки банківської діяльності, що включають впровадження нових ефективних методів роботи з клієнтами та ефективне розміщення наявних коштів, у тому числі залучених та запозичених;

набуло подальшого розвитку:

- теоретичне обґрунтування підходів до визначення сутності банківської безпеки та їх особливості.

Отримані результати дослідження спрямовані на визначення теоретичних і практичних засад підвищення фінансової безпеки АТ «Ощадний банк України», як складової національної безпеки та можуть бути впроваджені в практику роботи інших банківських установ. Практичне значення мають запропоновані заходи щодо підвищення забезпечення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем забезпечення фінансової безпеки банківських установ; законодавчі та нормативні акти України з питань функціонування суб'єктів господарювання, ресурси мережі інтернет тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені у:

- XIII університетській науково-практичній конференції студентів,

аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2020» (13-15 квітня 2020 р.) на тему: «Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку»;

- II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимні диспути» на тему: «Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку»;

- колективній монографії «Проблеми правового, фінансового та економічного забезпечення розвитку національної економіки (галузевий та територіальний аспекти)» на тему: «Організація фінансово-економічної безпеки банківської установи».

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 115 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

1.1 Сутність фінансової безпеки банківського сектору національної економіки

Розвиток банківської діяльності у світовому фінансовому розвитку зумовила, існування додаткових перспектив для залучення ресурсів, запозичення світового досвіду ведення банківської діяльності, впровадження сучасних інформаційних технологій й призвела до зростання залежності від кон'юнктури світових фінансових ринків та зумовила підвищення рівня банківських небезпек, що потребує розробки теоретичного базису за безпечення фінансової безпеки банків в умовах посилення макроекономічної нестабільності в країні та світі.

Відомо, що визначення поняття «безпека» це «володіти ситуацією» в перекладі з грецької [12]. В науковій літературі безпека банку визначається відповідно щодо стану стійкої життєдіяльності. Стійкість повина забезпечити реалізацію поставленої мети діяльності банківської установи. Природно, що стійкість виконує також функцію захисту від внутрішніх і зовнішніх факторів щод функціонування. Реагувати своєчасно та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики також відображає властивості стійкості банківської установи. Загрозу становлять різноманітні посягання на власність, функціонування та репутацію банк, тому існує необхідність протистояти загрозам тобто продукувати дійовий захист від загроз середовища[14]. Захищеність передбачає відповідний стан системи банку, що забезпечує таку захищеність. [5]. Природно, що така система заходів захищеності повина враховувати інтереси власників банківських установ, його клієнтів, а також працівників, керівництва банку загроз середовища [9].

На нашу думку, визначення поняття «безпека банку» найбільш

докладно приведено у роботі В. Гамзи та І. Ткачука. Науковці визначають «...сукупність зовнішніх і внутрішніх умов банківської діяльності, при яких потенційно небезпечні для банківської діяльності (окремого банку) дії або обставини попереджені, припинені або зведені до такого рівня, при якому не здатні нанести збиток установленому порядку банківської діяльності (функціонуванню банку, збереженню й відтворенню майна й інфраструктури банківської системи або окремого банку) і перешкодити досягненню банком уставних цілей...» [6].

В економічних джерелах [2; 3; 11; 14; 17; 19] вирізняють наступні типи безпеки банківських установ, а саме: економічна; фінансова; правова; кадрова; інформаційна; банківських операцій.

Природно, що економічній безпеці банківських установ приділяється значна увага. Складовою економічної безпеки вважають саме фінансову безпеку [1; 2; 12; 15]. В табл. 1.1 приведені підходи щодо сутності визначення «фінансова безпека банку» [2, 3, 7, 8, 10, 11, 13, 16, 17, 20, 21, 22].

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «фінансова безпека банку»

Автор, джерело	Визначення
1	2
Барановський О. [2], Ткаченко А., Маменко К. [20]	Фінансова безпека комерційного банку – це: □ сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей
Болгар Т. [3], Спіфанов А. [11]	Фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Голобородько Ю. [7]	Фінансова безпека банківських установ – такий стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення і розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, підвищення ефективності та конкурентоздатності
Дмитров С. [8], Фадєєв Д. [21]	Фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує

Продовження табл. 1.1

1	2
Євченко Н., Криклій О. [10], Зачосова Н. [13]	Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах
Литовченко О., Самойлов Б. [16]	Фінансова безпека банку – стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати фінансові ресурси в достатньому обсязі для забезпечення поточної діяльності та стійкого розвитку
Побережний С. [17]	Фінансова безпека банку – це важлива складова фінансової, а тому і національної безпеки, це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Хитрін О. [22]	Фінансова безпека банку – динамічний стан, при якому він: ☐ юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; ☐ забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально

Аналіз табл. 1.1 дозволяє дійти висновку, що можна виділити коло науковців, які асоціюють фінансову безпеку з фінансовою стійкістю і стабільністю; другі асоціюють зі ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; а також ступенем необхідності власного капіталу, захищеності інтересів громадян, а також господарюючих суб'єктів; рівнем стійкості до ризиків, як формує зовнішнє і внутрішнє середовище.

Погляди науковців на значущість забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності й аргументи, що застосовуються, різняться. Наприклад, існує думка, що для будь-якої дійсно суверенної держави питання забезпечення стійкості національного банківського сектору мають стратегічне значення і завжди актуальні, складаючи зміст поняття «економічна безпека держави» [30, с. 255].

Інші дослідники зазначають, що зростання динамізму суспільного розвитку супроводжується пришвидшенням появи глобальних економічних криз, зростанням їх масштабів, переміщенням їх до сфери фінансів, зокрема, банківського сектору. Відтак, забезпечення фінансової безпеки банків є найважливішим чинником не тільки національної, а й міжнародної економіки. Оскільки безпека банків є неодмінною складовою фінансової

безпеки, саме стан банківського сектору визначає рівень фінансової безпеки країни [57, с. 145-146].

Слід застосовувати три напрямки, що можуть забезпечити комплексний аналіз і оцінку фінансової безпеки банківського сектору (рис. 1.1).

Рис. 1.1 – Основні підходи до комплексного аналізу і оцінки фінансової безпеки банківського сектору

Безпеку банківського сектору можна вивчати в різних аспектах: з правової і соціальної точок зору, з позицій економіки, організації, техніки, психології, інформації й інших. Втім, найважливішим різновидом безпеки банківського сектору є його економічна, а в ній фінансова безпека, оскільки вона виражає основоположні інтереси людей, господарюючих суб'єктів, суспільства і держави, і, відтак, багато в чому зумовлює характер і напрями їх дій.

В економічній літературі здебільшого зустрічаються поняття «банківська безпека», «безпека банківської системи», «економічна безпека банку», «економічна безпека банківської діяльності», «економічна безпека банківського підприємництва», «економічна безпека банківської сфери»,

«економічна безпека банківської системи», «економічна безпека банківського сектору регіону».

Підходи до визначення сутності банківської безпеки різняться таким чином (табл. 1.2) [5, 21, 23, 42].

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення сутності банківської безпеки

Особливості визначення	Визначення сутності досліджуваного поняття
1	2
Стан	Банківська безпека – стабільний, фінансово-стійкий стан національної банківської системи, що дозволяє забезпечити безперервне здійснення (а також оперативне відновлення після негативного впливу непередбачуваних обставин) її учасниками банківських операцій і угод незалежно від наявних чи потенційних загроз (ризиків) (Д. Г.Алексєєва) Банківська безпека – стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечуються реалізація основних інтересів, пріоритетних цілей банків, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов їх функціонування. Основним критерієм ефективності безпеки банківської діяльності є стабільність фінансового і економічного стану банку [21].
	Безпека банківської системи розглядається як такий стан чинних правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, який відображає рівень захищеності державою кредитно-фінансових відносин між суб'єктами банківської діяльності та гарантує стійке функціонування всієї банківської системи; забезпечує можливість повної реалізації та захист життєво важливих фінансових та економічних інтересів держави, суспільства й особи; виключає або максимально обмежує деструктивні наслідки від зовнішніх та внутрішніх загроз, недосконалості зовнішньоекономічної, бізнесової та внутрішньогосподарської діяльності [42, с.66].
Можливість подальшого розвитку	Банківська безпека – не лише основа життєздатності і можливість подальшого розвитку ринку банківських послуг, але й створення безконфліктного зовнішнього і внутрішнього середовища. Безпека банківської системи пов'язується не лише з таким позитивним розвитком, за якого зростають обсяги банківської діяльності, але й раціоналізується грошовий обіг, тобто забезпечується неінфляційний розвиток, поліпшується платіжна дисципліна, впроваджуються нові фінансові продукти і послуги, підвищується їх якість.
Функція держави	Банківську безпеку слід розглядати як невід'ємну функцію держави, її стратегічний напрям, що утілюється у правову форму і дозволяє мінімізувати економічні (фінансові) втрати, а в ряді випадків – зберегти економічний суверенітет і навіть саму державність. При цьому забезпечення стійкості національної банківської системи є стратегічною складовою банківської безпеки (Д.Г. Алексєєва) [5].
Регулювання економічних стандартів, обов'язкових економічних нормативів і вимог	Банківська безпека включає в себе три складових [23]: 1) фінансово-правову, що проявляється за допомогою регулювання економічних стандартів діяльності банків, обов'язкових економічних нормативів і вимог з підтримання резервів (фондів)

Продовження табл. 1.2

1	2
Діяльність центробанку, державних органів, комерційних банків з управлінських функцій при здійсненні банківських операцій і угод Сукупність технічних регламентів і вимог	2) адміністративно-правову – діяльність центробанку, державних органів, а також банків із управлінських функцій при здійсненні банківських операцій і угод (включаючи забезпечення безперервності бізнесу і корпоративне управління, в т.ч. – управління персоналом)
	3) інформаційно-правову як сукупність технічних регламентів і вимог, що дозволяють забезпечити захист інформації і самих банківських систем від неправомірного втручання й інших загроз (ризиків).

Перший підхід Д. Г. Алексєєвої, поширює дію цього явища на всю банківську діяльність, не виокремлюючи окремих складових, існування яких має свої особливості. Крім того, мова ще йде лише про поточне функціонування банківської системи без урахування необхідності її розвитку.

Особливістю другого підходу Д. Г. Алексєєвої є зосередження уваги на ринку банківських послуг і банківській системі держави одночасно; необхідності забезпечення не лише життєдіяльності, а й перспективи подальшого розвитку зазначеного ринку; розгляді державами банківської безпеки як своєї найважливішої функції.

Проте, некоректно ототожнювати ринок банківських послуг і банківську систему держави, також навряд що банківську безпеку слід розглядати лише як функцію держави, оскільки її забезпечення, безумовно, входить до кола інтересів і окремих банків, банківського сектору національної економіки і банківської системи країни загалом.

Як наголошує В. Аленін, дослідження методологічних і методичних елементів забезпечення безпеки банківського сектору регіону буде сприяти процвітанню, підвищенню стійкості банків, якості наданих послуг, посиленню захисту прав вкладників і кредиторів банків, розвитку інструментів рефінансування і управління їх ліквідністю.

З огляду на це цим вченим пропонується дуалістичний підхід до аналізу і оцінки безпеки банківського сектору регіону (рис. 1.2).

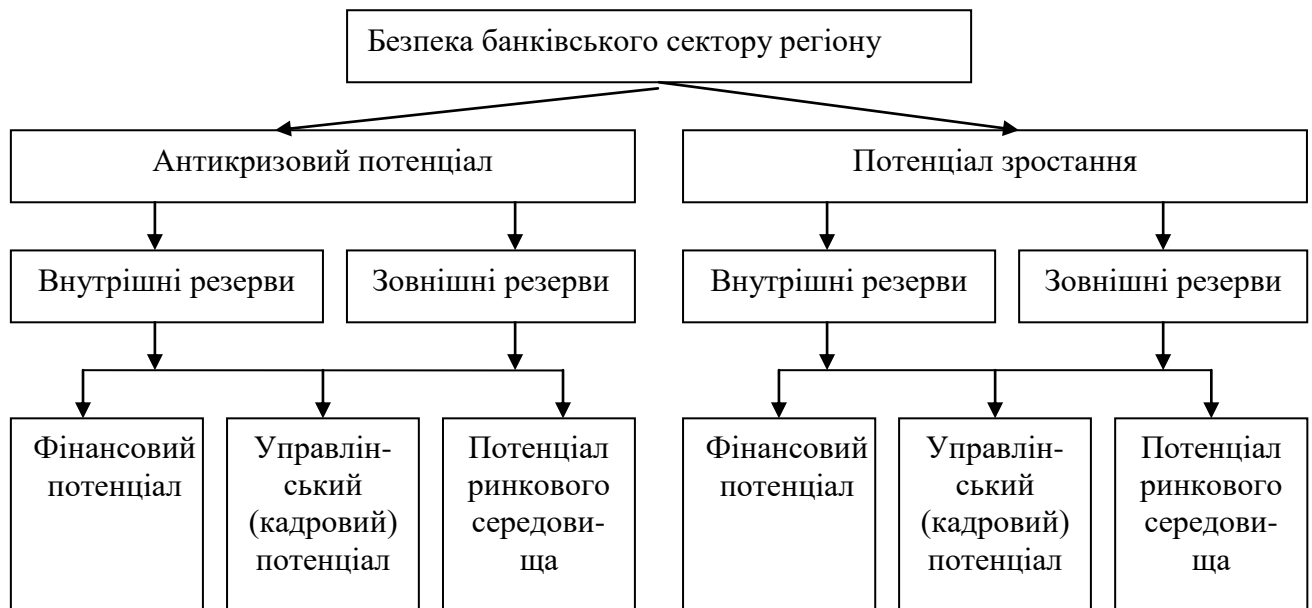

Рис. 1.2 – Дуалістичний підхід до аналізу і оцінки безпеки банківського сектору регіону [9]

Причому, як видно з рис. 1.4, В. В. Аленін, насамперед, як в антикризовому, так і в потенціалі зростання виокремлює фінансовий потенціал банківського сектору, що свідчить про превалюючу значущість саме фінансової складової його безпеки [9].

В. І. Соловійов говорить і про банківську безпеку держави, під якою розуміє таке становище діяльності банківської системи країни, коли забезпечується: стабільне кредитування реального сектору економіки, висока доступність та ефективне використання кредитних ресурсів банків, незалежність банківського капіталу від учасників-нерезидентів [35, с. 80].

Банківську безпеку держави, хоча й можна охарактеризувати певним становищем діяльності банківської системи країни, але останній не визначається виключно станом кредитування й присутністю іноземного капіталу в ній.

При цьому, у визначенні А. Бриштелева ототожнюються нерівнозначні поняття «банківська сфера» і «банківська безпека», а визначення економічної безпеки банківської сфери взагалі відсутнє.

Доволі повним й обґрунтованим, хоча і не всеосяжним виглядає

визначення економічної безпеки банківської сфери як її динамічного стану.

З. Васильченко і І. Васильченко уточнюють визначення Р. Гриценка завдяки розширенню переліку негативних чинників за рахунок урахування серед них саме макроекономічних і політичних.

Фінансова безпека банківської діяльності не обмежується реалізацією національних економічних інтересів, а й має бути спрямована на захист і зміцнення інтересів домогосподарств, господарюючих суб'єктів, банківського сектору, банківської системи, регіонів і держави загалом.

Таким чином, фінансова безпека банківської системи тлумачиться вченими як певний стан, що характеризується забезпеченням фінансової стабільності банківської системи чи банків; запобігання загрозам та усунення збитків; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу і ефективне виконання банками їх економічних функцій.

Сьогодні в економічній літературі відсутнє визначення сутності фінансової безпеки банківської діяльності національної економіки, тому дослідники акцентують увагу на поняттях «фінансова безпека банку», «фінансова складова безпеки банківської діяльності», «фінансова безпека в банківському секторі», притаманних банківському мікрорівню.

Т. Болгар наводить сутнісну характеристику поняття «фінансова безпека банків» як стан банківських установ, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [63].

Проблематика щодо відмивання коштів через національну фінансову систему турбує міжнародну спільноту, яка організовує заходи протидії при розбалансуванні цінностей до законної і незаконної економічних груп, які на системній основі дає змогу виявити фіктивні грошові транзакції та процеси їх фінансового очищення [10].

Порівняльний аналіз термінології понять «безпека банку»,

«економічна безпека банку» та «фінансова безпека банку» вказує на різновиди рівнів та функціональних кіл застосування даних термінів. Розглянемо відмінності в даних термінах у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Відмінності категорії безпеки банку та термінів економічної та фінансової безпеки банку

	Безпека банку	Економічна безпека банку	Фінансова безпека банку
Характеристика	це загальний стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація та захист інтересів та цілей банку при відсутності загроз і небезпек; фінансова безпека банку	це інтегральна категорія, яка визначається як стан, за якого при найбільш ефективному використанні матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів реалізуються його основні інтереси, забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний розвиток, гарантується захист фінансового та кадрового потенціалу від усіх видів загроз та дестабілізуючих факторів	поточна здатність миттєво реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, що забезпечить конкурентну перевагу на ринку банківських послуг, розраховану на безпечне проходження банківських операцій у розрізі потенціалу й бізнес-структури банку та його стратегічних орієнтирів і профілю діяльності
Відмінності	Даний понятійний апарат включає об'єднаний пошарово простір діяльності банку в умовах безперервного середовища існування	Загальний фінансово-господарський перелік операцій банку, зважений на нормативну регламентація діяльності комерційного банку	Інклюзивний характер діяльності на ринку фінансових послуг при проведенні банківських операцій та прийнятті окремих рішень

Типовим явищем при розподілі функціоналу із забезпечення фінансової безпеки є невизначеність способів, які дають змогу оцінити роботу учасників по різних фінансових операціях та напрямам діяльності банку, завдяки цим факторам трапляються різні ситуації коли тарифікація та супровід операцій несуть в собі ризики від їх проведення, що є несумісні з потенційними втратами для комерційного банку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Характеристика функцій фінансової безпеки комерційного банку

Функції фінансової безпеки комерційного банку	
Оглядова	висвітлення змісту фінансової безпеки шляхом ширшого використання конфліктологічних ідей
Встановлення компетентності проблематики	рівень компетентності осіб, від яких залежить фінансовий стан ділових одиниць, можливість функціонування по інклюзивним напрямках фінансових втрат від конфлікту інтересів і некомпетентності
Визначення характерних ознак загрози або конфлікту	кооперативний чи конфліктний характер чи загроза залежить від взаємозв'язків учасників фінансових угод та потребує аналізу ключових стоп факторів для комерційного банку; пошук та обґрунтування необхідності формування ресурсів та шляхи розв'язання оперативних завдань платоспроможності банку
Оцінююча за критеріями діяльності ФБ	критерії оцінювання рівня фінансової безпеки у конкретній ситуації: достатність фінансових ресурсів для покриття поточних потреб, захищеність фінансових прав, рівень боргової незалежності
результативна	розгляд фінансової безпеки як узагальненої характеристик можливих наслідків конфлікту інтересів учасників фінансових угод, яка обернено залежить від гостроти конфлікту й величини можливої шкоди від його розгортання
Орієнтування та корегування діяльності банківської установи	проведення групування стратегічних орієнтирів фінансової безпеки для банківської установи, які можуть бути застосовані як на мікро-, так і на макрорівні, зокрема встановлення багатоцільових орієнтирів по запобіганню загроз за рахунок якісних та кількісних показників детермінації стратегічних орієнтирів банку
Прикладна	Посилення взаємозв'язків наукових досліджень та практичної імплементації фінансової безпеки з прикладними її проблемами в вітчизняній фінансовій системі

Оскільки банківський сектор є мезоекономічним компонентом національної економіки, а відтак має чітко виражені галузевий і територіальний аспекти існування, то його фінансова безпека взаємопов'язана і взаємозумовлена з фінансовою безпекою держави загалом, а також фінансовою безпекою комерційних банків, їх клієнтів і контрагентів.

При цьому держава впливає на банківський сектор національної економіки шляхом реалізації грошово-кредитної політики, а його безпека зумовлюється рівнем і темпами розвитку окремих комерційних банків і їх сукупності, а також соціально-економічного розвитку регіонів і держави загалом.

Таким чином, фінансова безпека, не обмежується її забезпеченням стосовно сектору як такого і неправомірно її зводити лише до збереження і ефективного використання наявного потенціалу без урахування необхідності всебічного поступального розвитку цієї дуже важливої

складової національної економіки.

Отже, фінансова безпека банку – це фінансова безпека сукупності комерційних банків, а також їх клієнтів і контрагентів, професійних учасників фінансових ринків, регулятора ринку банківських послуг і держави, оскільки функціонування банківського сектору пов'язане з небезпеками банківської діяльності, що включають в себе не лише ризики фінансових втрат банківських інститутів, але й ризики, на які наражаються пов'язані з їх діяльністю економічні агенти.

Вищевикладені підходи до визначення мети і завдань функціонування системи фінансової безпеки комерційних банків з урахуванням синергетичного ефекту і можливого ефекту «зараження» можуть бути покладені в основу визначення мети і завдань забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності національної економіки.

Таким чином, система забезпечення фінансової безпеки національної економіки – сукупність динамічних, здатних адаптуватися до змінюваних умов функціонування і транспарентних, взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів, що базуються на науково обґрунтованій концепції (визначення вимог до такої системи, її мети і завдань, об'єктів і суб'єктів, принципів організації), стратегії і тактиці забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності, фінансовій діагностиці, стимулах і важелях, методах і інструментах, контролі й аналізі результатів її забезпечення, а також її забезпечувальних підсистемах.

1.2 Чинники і загрози фінансової безпеки банківського сектору національної економіки

Рівень фінансової безпеки і сукупність конкурентних переваг обумовлено ефективністю управління комерційним банком фінансовими потоками. При цьому акумулювання і розміщення фінансових ресурсів

повинні здійснюватись за обумовленими діями всіх підрозділів банку, інтеграції його бізнес-процесів [16, с. 9]. Вищезазначене справедливе і для банківського сектору в загалі.

Втім, досі в економічній літературі відсутні погляди на фактори, що обумовлюють рівень фінансової безпеки національної економіки.

На фінансову безпеку банків і банківського сектору окремих регіонів і національної економіки загалом впливають такі чинники (табл. 1.5) [9, 13, 18, 28, 34, 67].

Таблиця 1.5 – Чинники, що впливають на фінансову безпеку банків і банківського сектору

Різновиди безпеки	Чинники, що впливають на безпеку
1	2
Безпека банківського сектору	Економічна стабільність держави та рівень його залежності від зовнішніх дій інших країн, внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема, рефінансування і кредитування іноземними банками; ступінь концентрації його активів в інших державах або галузях реального сектору економіки у банківській сфері [28]
Фінансова безпека банків	Пікові виплати з держборгу; наявність економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність, їх обґрунтованість й безумовне дотримання; рівень обов'язкового резервування; частка прострочених відсотків і пролонгованих кредитів у їх кредитних портфелях; обсяг їх рефінансування НБУ; необачна політика, пов'язана з недостатньо прорахованою підпискою на цінні папери, вкладанням коштів в амбіційні та неефективні проекти, укладанням угод із сумнівними структурами, перенесенням існуючих збитків на новий фінансовий рік; система розрахунків, яка застосовується; організаційна структура й рівень заробітної плати; некваліфіковане управління керівниками окремих КБ структурою активів і пасивів; надійність, пов'язана з довірою до банківської та грошової систем і купівельною спроможністю національної валюти; конкурентне середовище, методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; присутність в БС іноземного банківського капіталу; рівень банківського нагляду за їх діяльністю з боку ЦБ; втеча внутрішньої банківської інформації поза межі банків; локальні і глобальні фінансові кризи [34, с.11-15]
Фінансова безпека банківського сектору регіону	Рівень і темпи розвитку соціально-економічного потенціалу регіону, грошово-кредитна політика, державне регулювання, і проблеми в діяльності окремих комерційних банків [9]

Продовження табл. 1.5

1	2
Фінансова безпека банківського сектору національної економіки	Стан зовнішньої корпоративної заборгованості банків, що в умовах нестабільності курсу національної валюти створює значні ризики для всієї фінансової системи та економіки загалом [13, с.16-18] внутрішня і зовнішня політична й економічна стабільність; ступінь його залежності від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування; ступінь концентрації активів банків в різних державах чи галузях промисловості; структура власності на банківські установи [67, с.26]; скорочення обсягів міжнародного кредитування, відмова позичальників від платежів, крах платіжних систем; диспропорції в фінансовому стані і розвитку банків, падіння довіри клієнтів, низький рівень якості і ефективності банківського регулювання і нагляду й розвитку системи страхування вкладів, непрозорість банківської звітності, а також неефективне стратегічне прогнозування, дефіцит ресурсів, високі відсоткові ставки, низький рівень ризик-менеджменту, нерозвиненість моніторингу, неефективний внутрішній контроль; низький рівень виявлення ранніх ознак кризових ситуацій [18]

З вищезазначеними чинниками, з огляду на положення теорії порівняльних переваг, фінансової безпеки банківського сектору національної економіки зумовлюється також і такими, як:

- постійна суперечність між економічною раціональністю і потребами безпеки;
- превалювання моделі розвитку банків (екстенсивної / інтенсивної, агресивної / поміркованої), при цьому об'єднання екстенсивності і агресивності в такій моделі буде завдавати проциклічний ефект і буде продукувати дисбаланси, тоді як інтенсивності й інноваційності – консолідацію банківського бізнесу, покращення управління ліквідністю і підвищення фінансової стійкості банківського сектору;
- ступінь координації цілей банківського сектору і національної економіки загалом (чіткість, ієрархічність і послідовність законодавчого визначення цілей структури банківського сектору, організації його діяльності як складової національної економіки, відсутність чого не може не позначитись на його фінансовій безпеці і ступені адекватності його функціонування інтересам національної економіки загалом);
- структурованість елементів банківського сектору (фактична наявність системоутворюючих банків, банківських груп, превалювання

універсальних чи спеціалізованих комерційних банків);

– асиметричність розвитку банківського і реального секторів економіки (в основі гіпотези нерівномірного розвитку (асиметричності) цих секторів економіки лежать дві передумови.

Крім того, припускають, що фінансовим ринкам властиве відхилення від нормального виконання їх функцій. На думку західних дослідників, сутність гіпотези відриву банківського сектору від реального становить причинно-наслідковий зв'язок між цими двома передумовами: феномен відриву є причиною дисфункцій.

Особливе значення в забезпеченні фінансової безпеки банківського сектору належить державному регулюванню функціонування комерційних банків. При цьому негативний ефект регулювання банківського сектору позначається на уповільненні темпів економічного зростання. Результативність державного регулювання банківського сектору обмежується і ефектом запізнення. Інструменти регулювання, як правило, прямо не впливають на цілі. Між прийняттям рішення про використання того чи іншого інструменту і початком його впливу на банківський сектор загалом ситуація може змінитися. Оцінка чинника часу в розробці і реалізації економічних рішень належить до найскладніших проблем економічної теорії загалом і теорії банківської справи зокрема. Розробка заходів і інструментів регулювання залежить від стану економічної науки, її ролі в прийнятті рішень з державного регулювання, компетентності тих, хто розробляє ці рішення [15].

Сьогодні відсутнє єдине бачення сутності і класифікації загроз фінансовій безпеці окремих банків і банківського сектору економіки загалом.

А. Р. Алавердов класифікує загрози безпеці банку за ознаками: цільової спрямованості (загроза розголошення конфіденційної інформації, майну і персоналу банку), джерела (з боку конкурентів, кримінальних структур і окремих зловмисників, нелояльних співробітників банку), економічного характеру (загрози майнового і немайнового характеру), імовірності

практичної реалізації (потенційні, що реалізуються, реалізовані) [3]. Втім, такий перелік класифікаційних ознак і різновидів загроз носить обмежений характер і не відбиває повною мірою наявні і потенційні загрози фінансовій безпеці комерційних банків.

О. А. Козловський визначає такі основні групи потенційно небезпечних явищ, що негативно впливають на банківську діяльність і її ефективність:

- 1) загрози, зумовлені негативними процесами, пов'язаними з трансформацією економічної, політичної і соціальної сфер;
- 2) загрози, зумовлені інституціональними проблемами і несприятливою ринковою кон'юнктурою;
- 3) загрози, пов'язані з порушеннями банківської дисципліни, етики і порядку ведення банківської діяльності;
- 4) загрози, пов'язані з криміналізацією національної економіки загалом і банківського сектору зокрема [14].

Н. Наточеева зазначає, що найнебезпечнішими загрозами фінансовій безпеці комерційних банків в розпал кризи були [18, с. 117-118]:

- загроза втрати ліквідності;
- загроза фінансових втрат, пов'язаних з кредитуванням;
- загроза негативної переоцінки цінних паперів і загроза валютних втрат.

Як зазначають О. А. Кириченко і В. Д. Кудрицький існує загроза, яку несе в собі збільшення частки іноземного капіталу в банківському секторі України: таке збільшення призводить до різкого зростання зовнішніх зобов'язань, що в умовах нестабільності курсу є вкрай небажаним. Від'ємна зовнішня фінансова позиція українських банків свідчить про ризики для капіталу, за рахунок якого такий дефіцит може перекриватися. Для деяких банків капітал може стати від'ємним, що автоматично означає їх банкрутство [13, с. 163]. Однак, такий підхід є дещо однозначним, оскільки не враховує наявність і позитивного впливу (часом доволі значного) зростання частки іноземного капіталу в банківському секторі національної економіки.

П. В. Журавльов вважає, що глобальна загроза системній стійкості банківського сектору (а відтак і його фінансовій безпеці) спричиняється різким скороченням платоспроможного попиту стосовно пропозиції товарів, робіт і послуг. Безпосередні загрози носять характер первинних і похідних [120, с.64]. Втім, на наш погляд, такий висновок є справедливим для країн з вкрай незначною часткою готівки у сукупному обсязі грошової маси в обігу.

Водночас, вищезазначені дослідники не враховують наявність таких значущих загроз фінансово-економічній безпеці банківського сектору національної економіки, як:

- надмірна орієнтація регулятора ринку банківських послуг на нереальні вимоги МФО;
- невідпрацьована система рефінансування центробанком комерційних банків;
- недосконала організація контролю банківськими установами ризиків і дохідності кредитних і інвестиційних портфелів;
- надлишкова ліквідність (оскільки зумовлює зниження відсоткових ставок, темпів зростання депозитів, витиснення внутрішніх джерел фондування, збільшення кредитування ризикованих позичальників);
- загрози з боку сегменту небанківських фінансових установ [28, с. 42].

Отже, в економічній літературі зустрічаються різні класифікації загроз фінансово-економічній безпеці банківського сектору, які містять різні критеріальні підходи й рівень деталізації, здебільшого акцентуючи увагу на тих аспектах, що становлять предметний інтерес окремих дослідників.

Загалом же, загрози фінансової безпеки банківського сектору національної економіки слід класифікувати як розглянуто в табл. 1.6 [15].

Таблиця 1.6 – Класифікація загроз фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки

Класифікаційні ознаки	Різновиди загроз
1	2
Форма прояву	зовнішні, внутрішні
Зумовленість	зумовлені негативними процесами, пов'язаними з трансформацією економічної, політичної і соціальної сфер; викликані інституціональними проблемами і несприятливою ринковою кон'юнктурою; пов'язані з порушеннями банківської дисципліни, етики і порядку ведення банківської діяльності; зумовлені криміналізацією економіки загалом і банківського сектору зокрема
Час впливу	постійні, тимчасові
Специфіка функціонування банківського сектору	базові, випадкові
Ступінь впливу	що спричинили зміни в функціонуванні банківського сектору, що не спричинили такі зміни
Ступінь виявлення	виявлені, латентні
Очікуваність	прогнозовані, неочікувані

Отже, аналіз та систематизація економічної літератури дозволили визначити найбільш характерні загрози фінансовій безпеці банку (рис. 1.3).

Рис. 1.3 – Загрози фінансовій безпеці банку

Поряд з явними і потенційно можливими загрозами фінансової безпеки банківського сектору існують й певні виклики, зумовлені проблемами корпоративних фінансів підприємств реального сектору, спричиненими скороченням експортної виручки, зменшенням можливості зовнішніх запозичень, зростанням девальваційних і інфляційних очікувань населення.

Визначення ж сутності, з'ясування чинників і загроз фінансово-економічної безпеки банківського сектору національної економіки уможлиблює комплексну оцінку стану її забезпечення в Україні.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки:

1. Поняття «банківська система» і «банківський сектор» не є синонімічними, оскільки банківський сектор є лише елементною частиною більш широкого поняття «банківська система». Серед інфраструктурних елементів банківської системи підприємства, служби, агентства, що забезпечують банківську діяльність, а також наукове, методичне, інформаційне, кадрове забезпечення, засоби зв'язку, комунікації. А, відтак, склад банківської системи істотно ширший, ніж банківського сектору національної економіки, а ступінь взаємозв'язку і взаємозумовленості його елементів – набагато щільніший.

2. Під банківським сектором національної економіки слід розуміти: регульовану державою і саморегульовану складову банківської системи країни у вигляді сукупності комерційних банків; об'єкт управління, функціонування якого здійснюється на основі поєднання ринкового регулювання і організуючого впливу держави, а також саморегулювання комерційних банків, глобалізаційних і інтеграційних

процесів на світовому ринку банківських послуг; сферу різноманітних банківських послуг.

3. Фінансова безпека банківського сектору – це фінансова безпека сукупності комерційних банків, а також їх клієнтів і контрагентів, професійних учасників фінансових ринків, регулятора ринку банківських послуг і держави, оскільки функціонування банківського сектору пов'язане з ризиками банківської діяльності, що включають в себе не лише ризики фінансових втрат банківських інститутів, але й ризики, на які наражаються пов'язані з їх діяльністю економічні агенти.

4. Фінансова безпека банківського сектору національної економіки є: сукупністю економічних, соціальних і правових відносин, що зумовлюють такий фінансовий стан банківського сектору, за якого забезпечуються фінансовий суверенітет держави, стійкість банківського сектору до викликів, зовнішніх і внутрішніх загроз і ефективного використання ним свого фінансового потенціалу, недопущення погіршення фінансового стану всіх учасників ринку банківських послуг; спроможністю і готовністю банківського сектору в часі і просторі захищати фінансові інтереси клієнтів, контрагентів, власників і працівників комерційних банків, , регулятора ринку банківських послуг і держави загалом.

5. Фінансова безпека банківського сектору національної економіки зумовлюється такими чинниками, як: превалювання моделі розвитку комерційних банків; структурованість елементів банківського сектору; опортуністична поведінка обслуговуваних економічних агентів; монопольні права банків на деякі види діяльності; кредитна культура; культура залучення грошей, способи фінансування; особливості устрою фінансової системи в країні; доступність банківських послуг і ступінь дезінтермедіації; присутність на території країни транснаціональних банків; рівень протидії відмиванню «брудних» грошей; розвиток глобалізаційних процесів, рівень фінансової грамотності наявних/потенційних клієнтів.

2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У АТ «ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «Ощадний банк України»

Банківська система України на сьогодні достатньо стійка, капіталізована і має значний запас ліквідності. У 2019 р. банківський сектор встановив рекорд з прибутковості та рентабельності. Прибуток сектора був майже у 3 рази вищим за показник 2018 р. і сягнув близько 60 млрд. грн. Рентабельність капіталу в секторі сягнула 34 %. Це стало можливим завдяки як стрімкому зростанню операційних доходів, так і найнижчим за десятиліття відрахуванням до резервів під активи.

Банки знижували кредитні ставки, реагуючи на зниження інфляції та пом'якшення монетарної політики. Вартість валютних кредитів у 2019 р. сягнула найнижчого рівня. Частка непрацюючих кредитів скоротилася за рік на 4,5 відсоткові пункти до 48,4 % завдяки жвавому споживчому кредитуванню та списанню непрацюючих кредитів за рахунок резервів.

Обсяг чистих кредитів юридичних осіб протягом року в гривневому еквіваленті скоротився на 13 %, у т.ч. в національній валюті – на 7 % (-18,4 млрд. грн), в іноземній валюті – на 18 % (-42 млрд. грн. у гривневому еквіваленті).

Гривневі кошти суб'єктів господарювання зросли протягом року на 19,5 %. Найвищий приріст зафіксовано в державних банках – 28,3 %. Суттєво збільшився обсяг валютних коштів корпорацій – на 48,4 %.

Гривневі вклади фізичних осіб зросли на 17,5 %. Така динаміка пояснюється послабленням девальваційних очікувань та низькими ставками за депозитами в іноземній валюті. Вклади фізичних осіб в іноземній валюті в доларовому еквіваленті зросли на 15,4 %.

Кількість банків продовжила скорочуватись: у 2019 р. їх стало 75, тоді як у 2018 р. налічувалось 77 банків.

У січні 2020 р. Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було затверджено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 р., яка передбачає досягнення рівня та вимог ЄС у частині розвитку фінансового сектора, зокрема досягнення цільового діапазону рівня інфляції, збільшення залишку міжнародних резервів, підвищення рівня використання безготівкових розрахунків в економіці, відновлення кредитування, особливо підприємств малого та середнього бізнесу, зниження рівня доларизації кредитів та депозитів.

Наразі, коли пандемія коронавірусної інфекції чинить негативний вплив на економічну діяльність у світі й зокрема в Україні, банківський сектор також відчуває труднощі. Обмеження, з якими зіткнулися суб'єкти господарювання, призводять до зниження ділової активності, обмеження економічних зв'язків між країнами та суб'єктами господарювання, падіння біржових індексів, відтоку капіталу з країн, що розвиваються, зменшення попиту на світових сировинних ринках тощо. Це позначається і на показниках банківських установ.

Незважаючи на потік негативної інформації щодо COVID-19, зміни керівництва НБУ, девальвацію обмінного курсу з початку року майже на 18% та падіння доходів у реальному секторі економіки, основні ринки банківських послуг знаходяться у відносно стабільному стані. Залишки коштів з початку року збільшилися як у фізичних, так і у юридичних осіб.

Зміна керівництва Ощадбанку, одному з найбільших фінзакладів серед тих, що працюють з коштами населення, впливає на значні зміни в балансі банку і системи в цілому (суттєво скоротився кредитний портфель і залишки коштів юридичних осіб, але банк залишається лідером у роботі з

населенням).

Вагомого успіху завдяки продукту monobank досяг Універсалбанк, який значно випереджає у 2020 р. інші банки у кредитуванні фізичних осіб, пропорційно розширюючи свою ресурсну базу. Що стосується кредитування юридичних осіб, то очікуваного зростання не відбувається, незважаючи на значне зниження облікової ставки НБУ.

У підсумку кредитування фізичних осіб значно не вплинуло на зростання попиту в економіці. Якщо розвинені країни в умовах кризи COVID-19 стимулюють внутрішній попит через пільгове кредитування заходами кількісного пом'якшення, то в Україні, треба визнати, цей підхід не працює.

Стабільність внутрішнього ринку підтримується низькими цінами на світових ринках на енергоносії та відносно високими цінами на продукцію сільського господарства, руду і метал. Зміна тенденцій на світових товарних ринках може мати такі ж наслідки, які були у 2008-2009 роках (дод. А).

У липні динаміка надходжень головного ресурсного джерела банківської системи (кошти фізичних осіб) погіршилася. Основна причина – необережні вислови високопосадовців щодо бажаного обмінного курсу гривні і темпів інфляції у 2020 році. В умовах невизначеності з розвитком економічної ситуації при подоланні кризи COVID-19 клієнти почали забирати поточну і строкову гривню з банківської системи.

З одного боку, це притаманно для літнього періоду у зв'язку із сезоном відпусток, але не слід забувати про поточну кризу, загострення якої може відбутися восени. Тим не менше, з початку року в гривні кошти фізосіб у банківській системі збільшилися, за попередніми оцінками, на 42,1 млрд грн, збільшення залишків коштів у валюті майже не відбулося – у межах статистичної похибки. За сім місяців фізичні особи збільшили залишки у 53 банках.

Найбільше вирости портфелі коштів фізичних осіб у ПриватБанку (15,6 млрд), Ощадбанку (13,2 млрд), Універсалбанку (monobank) (4,1 млрд),

ПУМБ (2,4 млрд), Альфа Банку (1,3 млрд). Кошти населення забирало з 20 банків, найбільші втрати в МІБ, Сбербанку Росії, Ідея банку, банках «Кредит Дніпро» і «Аркада».

З початку року залишки на рахунках коштів у юридичних осіб вирости у 42 банків, зменшилися у 33. Найбільше вони вирости в Укрексімбанку (14,7 млрд), Укргазбанку (14,7 млрд), ПриватБанку (7,4 млрд), Райффайзен банку Аваль (6,9 млрд), ПУМБ (1,8 млрд). Відплив коштів юридичних осіб за сім місяців відбувся в Ощадбанку, Сітібанку, Укрсиббанку.

Що стосується кредитування, то, незважаючи на гучні виступи представників влади і послаблення вимог до резервування з боку НБУ, банки ведуть себе обережно.

Портфелі фізичних осіб у кризовому липні 2020 року в гривні вирости у Універсалбанку (614 млн), ПУМБ (213 млн), Ощадбанку (202 млн), А-банку (149 млн), ОТП-банку (125 млн), Кредо-банку (110 млн). Тоді як у ПриватБанку, Укрсиббанку, Альфа Банку, Мегабанку кредити фізичних осіб зменшувалися.

Парадокс статистики – приріст портфеля кредитів фізичних осіб Універсалбанку (monobank) з початку року складає 3,7 млрд, тоді як сумарний приріст усієї банківської системи – 3,1 млрд. У 2020 р. технології monobank дозволяють відкривати кредитні лінії клієнтам – фізичним особам агресивніше, ніж пропонуються подібні продукти в інших банках.

У кризовому липні 2020 року збільшилися кредитні портфелі в гривні юридичних осіб у 35 банків, найбільше в Креді Агріколь (1,8 млрд), Укрсиббанку (1,7 млрд), Сітібанку (1,5 млрд), Укрексімбанку (0,9 млрд), Альфа Банку (0,7 млрд).

Значно скоротився у липні кредитний портфель юридичних осіб Ощадного банку (5,4 млрд). Мабуть, це пов'язано з поточними процесами зміни менеджменту. Скоротилися портфелі в 35 банків, найбільше Дойче банку ДБУ, ПриватБанку, Райффайзен банку Аваль. У цілому продовжується повільне зменшення кредитного портфеля юридичних осіб.

Розглядаючи АТ «Ощадбанк», то можна говорити, що цей банк другий за розміром активів серед банківських установ України, що належить державі (дод. Б). На 1 січня 2019 р. активи фінустанови сягнули 211 млрд. грн. Банк має одну з найбільш розгалужених мереж, що налічує понад 4000 відділень.

На сьогодні Ощадбанк – єдиний серед українських банків, що має законодавчу державну гарантію збереження вкладів громадян, оскільки засновником банку є держава в особі Кабінету Міністрів України. Тобто вкладення в цей банк є безризиковими. Хоча варто зазначити, що держава як акціонер в будь-якому разі відповідальна за всі свої банки і має докапіталізовувати їх по мірі необхідності. У будь-якому випадку варто відзначити надзвичайну довіру українців до Ощадбанку – згідно з останнім звітом Нацбанку України щодо фінансової стабільності, друге місце за приростом депозитів посів саме державний Ощадбанк з показником приросту в 5,5 млрд. грн.

Акціонерне товариство «Ощадний банк України» утворений відповідно до Розпорядження Президента України від 20 травня 1999 р. № 106, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 1999 р. № 876 шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України у відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України», тип якого відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» змінено на публічне акціонерне товариство.

Ощадбанк належить до системно важливих банків України, посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі. Ощадбанк – також найбільший в Україні банк за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів).

Відповідно до своєї бізнес-моделі Ощадбанк є універсальним банком,

який надає пріоритетне значення розширенню роздрібно, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу.

АТ «Ощадбанк» – один із найбільших фінансових інститутів України, що має найрозгалуженішу мережу установ – близько 6000. Сьогодні послугами банку користуються всі категорії населення, що зумовлює провідну позицію банку на ринку роздрібних банківських послуг України.

АТ «Ощадбанк» був і залишається відкритою та прозорою фінансовою структурою та вбачає це пріоритетом у подальшій діяльності. Згідно Програми розвитку, банк спрямовує значні зусилля на підвищення ефективності роботи, створення системи чіткої та адекватної регламентації діяльності, забезпечення доступу всіх громадян у всіх регіонах до належних банківських послуг, надання кредитів для корпоративних клієнтів, інших банківських продуктів кредитного характеру та послуг з обслуговування платежів корпоративних клієнтів.

АТ «Ощадбанк» – єдиний банк, який у відповідності до Закону України «Про банки та банківську діяльність» має державну гарантію по вкладах населення.

На сьогоднішній день банк вважає, що має суттєві переваги перед комерційними банками у сфері обслуговування населення регіонів країни через розгалужену мережу. Та нині й інші установи, передусім – найбільші й великі банки активно розвивають свою мережу та опановують цей напрям діяльності, конкуруючи з банком не лише щодо рівня процентних ставок і тарифів, а й щодо просування послуг на регіональному рівні через розвиток власної мережі. Тому головним завданням банку залишається збереження завойованих позицій на регіональних ринках з метою підвищення прибутку як банку в цілому, так і його філій шляхом проведення виваженої політики щодо оптимізації мережі установ.

Протягом 2016-2017 рр. банк в найкоротший термін і на належному

рівні організував роботу з проведення виплат по вкладах АТ «Родовід Банк». Практично за 4 місяці банк розрахувався з вкладниками АТ «Родовід Банк». Завдяки цьому вдалося не тільки зняти напругу в суспільстві, а і внести вагому лепту у справу відновлення довіри населення до банківської системи.

Завдяки зваженим управлінським рішенням, підтримці з боку уряду, злагодженій роботі багатотисячного колективу банку вдалося не тільки вистояти, але і стати одним з лідерів банківського ринку. Сьогодні, згідно зі статистичною інформацією з сайту Національного банку України, банк впевнено посідає другу сходинку банківського олімпу за розміром чистих активів, капіталу, кредитного портфеля. Банк не лише ефективно кредитує економіку, але і залишається надійним інструментом збереження коштів і примноження особистих заощаджень населення. За обсягом депозитів фізичних осіб банк посідає також другу сходинку, згідно зі статистичною інформацією з сайту Національного банку України. Чималу роль у рішенні вкладників довірити свої заощадження АТ «Ощадбанк» відіграє той факт, що цей банк – єдиний в Україні, вклади в якому мають стовідсоткові державні гарантії.

АТ «Ощадбанк» завжди був і залишається фінансово-кредитним інститутом загальнонаціонального масштабу з найбільш розвинутою мережею установ. Майже 6 тис. його установ обслуговують клієнтів у найвіддаленіших куточках країни. Крім фізичних осіб, банк протягом багатьох років ефективно обслуговує великих корпоративних клієнтів:

Пенсійний фонд України,

- ДП «Енергоринок»,
- НАЕК «Енергоатом»,
- ПАТ «Укрпошта»,
- ПАТ «Укртелеком»,
- НАК «Нафтогаз України» та інші.

Модель корпоративного управління АТ «Ощадбанку» відповідає оновленим вимогам, які розглянуті у дод. Б.

Організаційну структуру банку визначають двома моментами:

- структурою управління банком;
- структурою його функціональних підрозділів та служб;
- структура управління державного банку складається з:
  - 1) вищого органу управління;
  - 2) виконавчого органу управління;
  - 3) контролю.

Організаційна структура Ощадбанку відповідає вимогам чинного законодавства та нормативноправових актів Національного банку України в частині ефективного делегування повноважень та внутрішнього контролю і має наступний вигляд, зображений у дод. В.

Ощадбанк входить до трійки найбільших роботодавців у фінансовому секторі та займає сьоме місце серед найбільших роботодавців країни. Середній відсоток плинності кадрів становить 1,9 % (дод. Д).

Значні зусилля в частині роботи з персоналом було спрямовано на вдосконалення та автоматизацію процесів добору персоналу. Розвиток добору, який базується на компетентнісному підході, є одним з пріоритетів.

У своїй діяльності наглядова рада Банку керується Законом України «Про банки і банківську діяльність» іншими актами законодавства та Статутом Банку. Наглядова рада не втручається в оперативну діяльність Банку.

АТ «Ощадбанк» – активний учасник ринку грошових переказів фізичних осіб і співпрацює з банками близького і далекого зарубіжжя, країн СНД. Для максимально якісного та швидкого обслуговування клієнтів пропонує різні види грошових переказів: з відкриттям рахунку; без відкриття рахунку; у національній валюті; іноземній валюті; на користь фізичних осіб; на користь юридичних осіб; по всій Україні; за кордон.

Ощадбанк здійснює міжнародні термінові перекази по 7 міжнародним

платіжним системам:

- 1) Western Union (долари США),
- 2) Migom (долари США, російські рублі),
- 3) Blizko (долари США, ЄВРО, російські рублі),
- 4) Coinstar (долари США, ЄВРО),
- 5) Interexpress (долари США, ЄВРО),
- 6) Xpress Money (тільки виплата переказів в доларах США),
- 7) Vigo (тільки виплата переказів в доларах США).

Крім цього по системі Western Union можна переказати в межах України також і гривню.

АТ «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам переказати грошові кошти в іноземній і національній валюті за межі України і по Україні одним із наступних способів:

– через кореспондентські рахунки банку, тобто здійснити «банківський» переказ. Виплата такого переказу можлива вже через 2-3 дні після відправлення, або в інший строк, який відправник може указати в платіжному документі;

– по системам міжнародних переказів, тобто здійснити терміновий переказ. Такий переказ можна отримати вже через 15 хвилин після відправлення.

Ощадбанк є членом таких організацій: Асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» (СУПР); Асоціація українських банків (АУБ); Асоціація «Українські Фондові Торговці»; ПАТ «Українська біржа»; ПАТ «УкрКарт»; Всесвітній Інститут Ощадних Банків (ВІОБ); ЗАТ «Українська фондова біржа»; Міжнародна платіжна система MasterCard Worldwide; Міжнародна платіжна система VISA Intl.; Незалежна асоціація банків України (НАБУ); ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів» (ВДЦП); ПрАТ «Фондова біржа ПФТС»; Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД); Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем «ЕМА»; Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ);

Український кредитно-банківський союз (УКБС); SWIFT.

Станом на кінець 2019 р. розподіл активів Ощадбанку є наступним:

- 46 % – інвестиційний портфель (переважно цінні папери);
- 26 % – кредитний портфель;
- 28% – інші активи.

Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80 %, а також фізичних осіб – 12 % та клієнтів ММСБ – 8 %. Портфель строкових депозитів на 83% складається з коштів фізичних осіб, на 11 % – з коштів клієнтів ММСБ та на 6 % – з коштів клієнтів корпоративного бізнесу.

Більша частина процентних доходів Ощадбанку формується за рахунок кредитів, наданих юридичним особам, та інвестицій у цінні папери (дод. Ж).

Як універсальний банк Ощадбанк пропонує клієнтам широкий спектр банківських продуктів та послуг. До основних продуктів роздрібного бізнесу належать:

- пасивні продукти: строкові депозити, зарплатні проекти, пенсійні й соціальні рахунки та дебетові картки;
- активні продукти: автокредитування, споживче та іпотечне кредитування, кеш-кредити, кредитні картки, участь у державних програмах зі стимулювання енергоефективності;
- продукти, що генерують комісійний та торговий дохід: платежі населення, внутрішні та міжнародні перекази, оренда індивідуальних сейфів, операції з обміну валют, операції з банківськими металами;
- додаткові сервіси: система дистанційного обслуговування «Ощад 24/7», що являє собою сучасний сервіс, який дає змогу керувати власними рахунками, здійснювати платежі та перекази коштів за допомогою мобільного телефону. Його переваги є:
  - проста реєстрація;
  - ніяких черг, доступ до послуг та інформації 24/7;
  - плати за все не виходячи з дому з будь-якої точки світу;

- швидко та безпечно;
- тарифи в Ощад 24/7 нижчі від тарифів у відділенні банку;
- оплата за довільними реквізитами без комісії;
- кожна операція підтверджується SMS-повідомленням.

Кількість користувачів в Ощад 24/7 становить майже 4 млн осіб. Що стосується юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців та самозайнятих осіб, то вони активно використовують систему CorpLight та частково Corp2. Кількість користувачів CorpLight перевищила 100 тис., при цьому частка платежів, яка здійснюється клієнтами ММСБ дистанційно, досягла показника 97 % (лише 3 % здійснюється із застосуванням паперових платіжних доручень) (дод. З).

Сутність Банку відтворюється у виконанні наступних функцій:

1. Отримання прибутку та збільшення цінності для свого акціонера;
2. Задоволення потреб масової клієнтури, включаючи, головним чином, громадян України в гарантованому заощадженні та накопиченні коштів;
3. Реалізація попиту на банківські послуги з боку фізичних осіб, корпоративних клієнтів приватної та державної форм власності;
4. Реінвестиція залучених коштів в українську економіку;
5. Виконання функції агента державної гарантії повернення заощаджень;
6. Обслуговування державних програм соціального та економічного розвитку, базуючись на загальних засадах комерційної діяльності;
7. В межах державної програми соціальної підтримки обслуговування верств населення, як правило із найнижчими доходами, що не мають альтернативної можливості отримувати банківські послуги;
8. Підвищення ефективності впровадження соціальних програм за рахунок створення замкнутого кола ресурсів державних підприємств, залучених до виконання соціальних програм на рівні країни.

Банк наразі керується у своїй діяльності Стратегією розвитку

Ощадбанку на 2018-2022 роки, схваленою вищим органом управління – Кабінетом Міністрів України – в лютому 2018 р.

Стратегію Ощадбанку розраховано на період п'ять років: з 2018 р. до 2022 р. включно. Вона передбачає диверсифікацію та зростання бізнесу на основі якісного задоволення клієнтських потреб, внутрішньої оптимізації структури та процесів, розвитку цифрових каналів обслуговування клієнтів з поступовим виходом на високу й стабільну прибутковість до 2022 р.

Виконання Стратегії є предметом постійної уваги з боку наглядової ради Ощадбанку, яка регулярно розглядає стан її виконання на своїх сесіях. Наразі під керівництвом наглядової ради відбувається перегляд чинної стратегії з огляду на поточні реалії та оновлені прогнози макросередовища й посилення наголосу на фінансовій результативності державних банків.

Стратегія розвитку Ощадбанку передбачає наступні пріоритети (дод. К).

Отже, стратегічна мета розвитку АТ «Ощадбанк» на 2017-2020 рр. – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання у довгостроковій перспективі.

Стратегія розвитку в чинній редакції, якою наразі керується банк, встановлює стратегічні цілі та показники їх досягнення. Ключовими стратегічними цілями до 2022 року визначено:

1. Зростання активів, у т. ч. кредитного портфеля, а саме:
  - зростання загальних активів до 334 млрд. грн;
  - зростання кредитного портфеля роздрібного бізнесу – досягнення частки ринку на рівні 11-13 %;
  - зростання кредитного портфеля ММСБ – досягнення частки ринку на рівні 7-10 %;
  - зростання кредитного портфеля корпоративного бізнесу – досягнення частки ринку на рівні 18 %.
2. Зниження вартості ризику (COR) до 2 %.

3. Підвищення дохідності капіталу (ROE) до 12 %.
4. Зниження співвідношення витрат до доходів (CIR) до 63 % (дод. К).

АТ «Ощадбанк» як лідер банківського сектору України ставить перед собою такі ключові принципи в залученні корпоративних клієнтів:

1. Збереження позиції у ТОП-5 банків України (за обсягами кредитування, залученням коштів та комісійними доходами);
2. Збільшення обсягу активних операцій Банку з одночасним збереженням якості портфеля: проблемний портфель не більше 7 %;
3. Підвищення ефективності та зростання частки непроцентних доходів;
4. Впровадження прогресивної системи ефективних продажів;
5. Вдосконалення продуктового ряду, забезпечення розвитку нових продуктів та бізнес – напрямів.

Важливим елементом у стратегічному аналізі АТ «Ощадбанк» є його головна ціль в розвитку клієнтських сегментів корпоративного бізнесу: розвитку МСБ.

АТ «Ощадбанк» прагне бути лідером у банківському секторі України, тому ставить перед собою пріоритетним завданням – розвиток у напрямку казначейства охоплюючи такі позиції як:

1. Підвищення ефективності управління власними ресурсами;
2. Зважене управління відповідно до встановлених вимог
3. Оптимізація бізнес-процесів

Покращення цих позицій допоможуть вирішити такі завдання:

- збереження позиції ключового гравця на міжбанківському ринку, який впливатиме на стан ринку;
- збереження позиції основного гравця на ринку державних цінних паперів;
- відокремлення комерційної функції від функції управління ліквідністю;

- застосування системи трансфертного ціноутворення при управлінні ресурсами;
- запровадження казначейських послуг для великих корпоративних клієнтів за підтримки корпоративного бізнесу.

З кожним роком розвивається мережа АТ «Ощадбанк», тому на 2019-2022 рр. визначений стратегічний план по формуванню оптимальної структури регіональної мережі відповідно до завдань розвитку Банку, з урахуванням технологічних та фінансових можливостей.

Отже, виходячи із всього вище сказаного основні стратегічні напрямки АТ «Ощадбанк» на 2019-2022 рр. можна представити у дод. Л та М.

Таким чином, сьогодні АТ «Ощадбанк» – універсальна банківська установа, яка не тільки надає своїм клієнтам широкий спектр банківських послуг та продуктів, а й постійно його розширює. 2019 рік пройшов під знаком принципово якісних змін у житті банку. Він здійснив успішний вихід на ринок єврооблігацій, розмістивши 5-річні облігації участі в кредиті на суму 700 млн. дол. США. Також банк підключив 4 нові системи грошових переказів, почав емісію платіжних карт «MasterCard Gold» і «MasterCard Platinum» за програмою «MasterCard Selective» з ексклюзивною програмою, що включає послуги консьерж-сервісу. Активно розвивав послуги торгового еквайрінгу.

З початком виплати компенсацій вкладів СРСР у банку запрацював доволі непоганий контакт-центр, в базу якого занесено всіх клієнтів Ощадного банку починаючи з 1991 року.

Отже, можна зробити висновок, що Ощадбанк продовжує розвиток, стрімко нарощуючи обсяги діяльності, підвищуючи ефективність операцій та власний конкурентний статус.

Проаналізувавши вище викладений матеріал можна запропонувати наступні заходи щодо удосконалення діяльності роботи банку:

- 1) впровадження нових ефективних методів роботи з клієнтами;
- 2) ефективне використання та розміщення наявних коштів, у тому числі

залучених та запозичених;

3) постійне підвищення професіоналізму та компетенції персоналу банку, активна кадрова робота з підбору персоналу з високим рівнем відповідальності, професійних знань, новаторським хистом;

4) виважений фінансовий менеджмент при управлінні структурою активів та пасивів, формуванні оптимальної структури балансу;

5) підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості банку;

6) диверсифікація діяльності за різними напрямками з метою зниження рівня банківських ризиків;

7) виважена цінова (тарифна) політика при просуванні банківських продуктів та послуг на ринок;

8) здійснення діяльності у відповідності до чинного законодавства, сумлінне дотримання та виконання вимог Національного банку України та укладених договорів.

2.2 Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк»

Банківські установи України на 01.01.2019 р. вважаються стійкими та достатньо капіталізованими. Дослідження банківської системи дозволяють дійти наступних висновків: зберігався відповідний профіцит ліквідності, який виражено обсягом відповідних депозитних сертифікатів та сумою коштів на коррахунках банків. Слід зауважити, що кількість банків зменшилася: в 2019 р. - 75, відповідно 77 – у 2018 р.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III характеризує структуру банківської системи, а також відповідні засади, як то створення і ліквідації банків, організаційні і правові, економічні, та інші види діяльності. Закон налаштовує відносини, які створюються під час реорганізації та ліквідації банків, реєстрації тощо.

Природно, що Банківська система України містить Національний банк України та інші банки, які побудовані, здійснюють практичну діяльність на території України.

Банку надано можливість самостійно визначати спрямування своєї діяльності та відповідну спеціалізацію. Національний банк України забезпечує регулювання функцій спеціалізованих банків щодо економічних нормативів. Вся діяльність підпорядковується законодавчим актам та нормативно-правовим актам Національного банку України.

Закон України «Про Національний банк України» формує правові засади діяльності Національного банку України. Права Ради Національного банку його основні функції, а також відповідну структуру. Природно що визначаються основи грошово-кредитної політики, а також управління готівковим грошовим обігом. Національним банком визначаються повноваження в сфері валютного регулювання.

За минулий рік кредитний портфель банківської системи держави, як показують дослідження збільшився на 45,6% (за 2019 р. відповідно на 35,8%) та на 01.01.2019 р. набув 46735,6 млн. грн. Чистий кредитний портфель складав 43160,8 млн. грн. Зростання відбулося визначально за рахунок збільшення обсягу кредитів, які були надані суб'єктам господарювання, відповідно на 11625,3 млн. грн., другим банкам – на 1 133,9 млн. грн., а також фізичним особам – на 1881,4 млн. грн.

Значними темпами зростали обсяги довгострокових кредитів та відповідних позичок щодо інвестиційної діяльності. Аналіз статистичних даних свідчить про те, що обсяги довгострокових кредитів зросли на 88,1 % та на 01.01.2019 р. були на рівні 10689,7 млн. грн., тобто 22,9 % від суцільного обсягу кредитного портфеля. Розміри кредитів в інвестиційну діяльність зросли на 83,7 %.

На протязі 2019 р. значним темпами збільшувалися обсяги кредитів, що були надані фізичним особам, тобто в порівнянні з початком відповідного

року вони зросли у 2,4 рази. На 01.01.2019 р. становили 3254,8 млн. грн.

Зниженню процентних ставок сприяло зростання обсягів кредитування. Отже, позички стали більш доступними щодо населення і суб'єктів господарювання.

Позитивні зрушення відбулися в структурі кредитного портфеля. Позитивні зміни у динаміці активів стали основою для таких зрушень. В загальних активах зростає частка кредитного портфеля відповідно з 63,2 до 68,9 %, у кредитному портфелі довгострокових кредитів відповідно з 17,7 до 22,9 %, Кредитів, що надано фізичним особам з 4,3 до 7,0 %. Відповідно , кредитів у інвестиційну діяльність з 3,4 до 4,2 %. Зменшилась частка кредитів, що було надано іншим банкам, як свідчать дані звітності з 12,3 до 10,9 %. Покращилася якість кредитного портфеля. Відповідно даних звітності, скоротилася з 5,8 до 4,5 % частка прострочених та сумнівних проблемних

Кредити, що надані суб'єктам господарювання становлять основну частину кредитного портфеля (38189,0 млн. грн., що становить 81,7 % від загального обсягу). По даним звітності кредити, що надані другим банкам становить 5 096,2 млн. грн. (10,9 %). Відповідно, кредити, що надані фізичним особам становлять 3254,8 млн. грн., (7,0 %). Як свідчать дані звітності, кредити, які були надані органам державного управління становлять 195,6 млн. грн., (0,4 %) Для візуалізації отриманого аналізу дані відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Структура кредитного портфелю банківської системи України

Показники	За стном на						Темпи зростання, %	
	01.01.2017 р.		01.01.2018 р.		01.01.2019 р.		2018 р.	2019 р.
	Млн.грн.	%	Млн.грн.	%	Млн.грн.	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредити, надані органам держ. управління	123	0,5	197	0,6	196	0,4	60,6	-0,8

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредити, надані іншим банкам та НБУ	4357	18,4	3962	12,3	5096	10,9	-9,1	28,6
Кредити, надані суб'єктам господарювання	18216	77,1	26564	82,8	38189	81,7	45,8	43,8
Кредити, надані фізичним особам	941	4,0	1373	4,3	3255	7,0	45,9	137,0

Головна мета банку АТ «Ощадбанк» – комплексне обслуговування підприємств, організацій, об'єднань усіх галузей економіки і форм власності, а також громадян.

Характерною рисою діяльності АТ «Ощадбанк» є його універсальність у наданні клієнтам широкого вибору послуг. Поруч з традиційними операціями по кредитному, розрахунковому та касовому обслуговуванню клієнтів, банк проводить факторингові та лізингові операції. Банк надає короткострокові та інші кредити, практикує видачу заборук, проводить експертну оцінку техніко – економічного рівня проектної документації на будівництво об'єктів, здійснює вкладні операції, усі види операцій з цінними бумагами.

Крім того, АТ «Ощадбанк» є членом і засновником багатьох асоціацій, підприємств і веде активну інвестиційну діяльність. Членом Асоціації українських банків, одним із засновників і активних учасників Української міжбанківської валютної біржі, член Української фондової біржі.

АТ «Ощадбанк» має власний процесінговий центр і обслуговує 60 % українського ринку операцій з картками провідних міжнародних платіжних систем. Протягом кількох років АТ «Ощадбанк» визнається кращим агентом міжнародної платіжної системи Western Union у Східній Європі: на сьогоднішній день через АТ «Ощадбанк» проходить 54 % усіх переказів Western Union.

Експертами було досліджено банківський сектор України. Вони відзначили його як концентрований. Відмічено, що велику частку загальної ресурсної бази банківських установ становлять державні банки (дод. О).

Наразі з 2017 р часта державних банків збільшується і становить

практично 55 % щодо банківських ресурсів.. Природно, що збільшення концентрації зумовлено проведеною націоналізацією, яка відбулася 2017 р. АТ КБ «Приватбанк». Задля забезпечення платоспроможності державних банків, було впроваджено збільшення відповідно їх власного капіталу.

Дослідимо особливості управління ліквідністю АТ «Ощадний банк України» (далі – АТ «Ощадбанк»).

На рис. 1 дод. О показано місце АТ «Ощадбанк» у банківській системі України за рівнем його активів.

Пожвавлення ділової активності та збільшення клієнтської бази зумовили суттєве зростання попиту на послуги для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Якщо на 01.01.2017 р. здійснено платежів загальним обсягом понад 4,9 млрд. дол. США у валютах країн далекого та близького зарубіжжя, то вже у 2018 році загальний обсяг платежів зріс до 8,2 млрд. дол. США

АТ «Ощадбанк» у повному обсязі виконує вимоги Закону України «Про банки і банківську діяльність», а також вимоги обов'язкових економічних нормативів НБУ. Середньозважені значення досягнутих показників перевищували нормативні (рис 2.1).

Збільшення статутного капіталу завжди було важливою складовою загальної стратегії розвитку банку. Завдяки успішному здійсненню трьох емісій акцій зареєстрований статутний капітал досяг позначки 500 млн. грн. За цим показником банк АТ «Ощадбанк» посідає провідне місце в банківській системі.

Дані наведені на рис. 1 дод. О засвідчують: величина активів АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 рр. займала орієнтовано 15,9-17,4 % від загального обсягу активів банківської системи України.

Зазначимо, що АТ «Ощадбанк» належить до системно важливих банків України. Відповідно до своєї бізнес-моделі Банк є універсальним банком. На пріоритеті має розширення роздрібно й мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ). Корпоративний бізнесу – один з напрямів, що не обходить

увагою управління АТ «Ощадбанк».

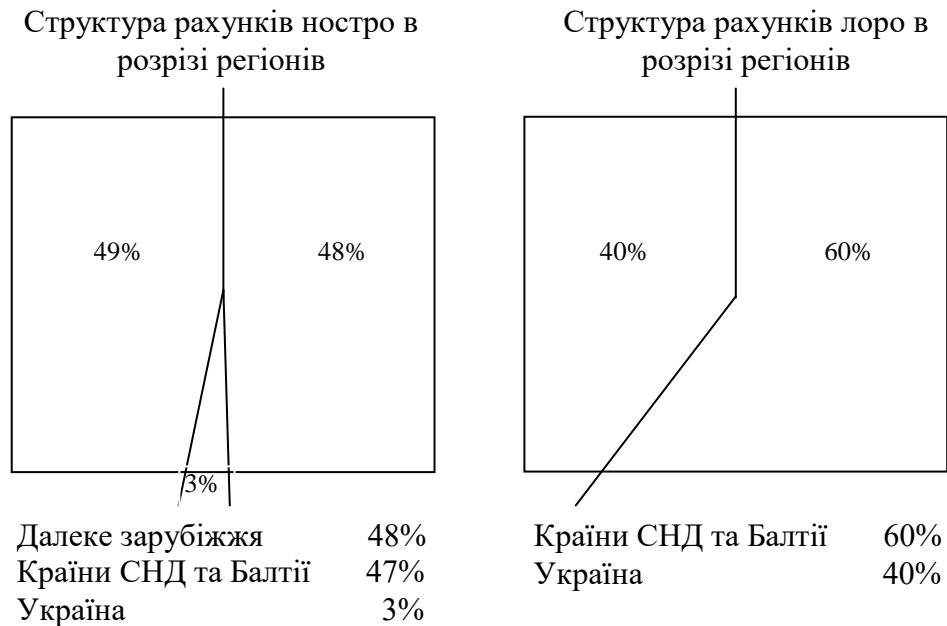

Рис. 2.1 – Структура рахунків АТ «Ощадбанк»

Банк посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі. Банк – це також найбільший в Україні банк за кількістю відділень.

За підсумками роботи у 2019 р. Ощадбанк утримує провідні позиції. За рядом основних показників він входить до трійки лідерів банківської системи:

- за обсягом власного капіталу – I місце (піднявся на дві сходинки);
- за обсягами активів – II місце;
- за депозитами клієнтів – II місце.

Підтвердженням успішної бізнес-діяльності Ощадбанку є такі показники:

- адекватність регулятивного капіталу (відповідно до вимог Базельської угоди) становила 13,03 % при нормі не менше 8 %;

- прибутковість активів становила 0,25 %;
- прибутковість власного капіталу становила 3,41 %.

Отже, розглянемо структуру активів АТ «Ощадбанк» та визначимо їх основні складові (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Структура активів АТ «Ощадбанк» за 2017 – I півріччя 2020 рр.

Показники	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2018	2019	2020	2018/2017	2019/2018	2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти	10634527	36723642	56 83 313	-1650203	+26089115	86,57	345,32
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	41591932	38578398	38578398	+19824508	-3013534	191,07	92,75
Кошти в інших банках	10008487	18269802	112 583	-6724311	+8261315	59,81	182,54
Кредити та заборгованість клієнтів	67543176	65168344	65168344	-6959362	-2374832	90,66	96,48
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	57161708	38228273	38228273	-15739928	-18933435	78,41	66,87
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	17836599	36809511	36809511	-7366158	+18972912	70,77	206,37
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	24800	24800	24800	-	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	796869	809070	809070	+796869	+12201	-	101,53
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	267324	270256	270256	-27370	+2932	90,71	101,09
Відстрочений податковий актив	269730	155054	155054	+244144	-114676	1054,21	57,48

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Основні засоби та нематеріальні активи	8953527	9965799	9965799	+1338949	+1012272	117,58	111,30
Інші фінансові активи	1449346	3575922	3575922	+381857	+2126576	135,77	246,73
Інші активи	1892606	2286754	2286754	+70590	+394148	103,87	120,83
Усього активів	21843063 1	250865625	250865625	-15810415	+32434994	93,25	114,85

Згідно даних табл. 2.2 видно, що у третьому кварталі 2020 р. економіка України продовжувала відновлюватися після карантину. Пом'якшення обмежень дало поштовх економічній активності, і уже в липні окремі індикатори перевершили або наблизилися до своїх допандемічних рівнів. Це, у першу чергу, стосувалося роздрібної торгівлі, промисловості, реальної заробітної плати. Проте нові спалахи коронавірусу у світі та в Україні призвели до обережнішої активності бізнесу та населення, що сповільнило зростання. Негативні наслідки пандемії позначаються на падінні споживчих витрат та стримують ділову активність суб'єктів господарювання. Підприємства продовжують очікувати скорочення обсягів виробництва товарів і послуг і в наступні 12 місяців.

Обсяг міжнародних резервів на кінець III кварталу 2020 р. зменшився до рівня 26,5 млрд. дол. США внаслідок проходження періоду пікових боргових виплат за зовнішніми зобов'язаннями держави. У той же час, поточний обсяг міжнародних резервів покриває 4,3 місяця майбутнього імпорту, що є достатнім для виконання зобов'язань України та поточних операцій уряду і Національного банку. Обсяг коштів на єдиному казначейському рахунку також зменшився та становив 21,3 млрд. грн. на кінець вересня поточного року.

У вересні 2020 р. споживча інфляція в річному вимірі сповільнилася до 2,3 % (з 2,5 % у серпні та 2,4 % у липні). Впродовж III кварталу індекс

споживчих цін перебував нижче цільового діапазону $5 \% \pm 1$ в.п. і залишався меншим порівняно з попередніми прогнозами.

Ускладнення перегляду програми співпраці з МВФ та отримання фінансування від інших міжнародних кредиторів мали вплив на девальвацію гривні у III кварталі 2020 р. З початку липня курс гривні до дол. США впав майже на 6 %.

4 вересня 2020 р. міжнародне рейтингове агенство Fitch Ratings підтвердило довгострокові рейтинги дефолту емітента (РДЕ) України в іноземній та національній валютах на рівні «В» та стабільний прогноз. Також підтверджено рейтинг країни на рівні «В» і короткострокові РДЕ в іноземній та національній валютах підтверджено на рівні «В».

11 вересня 2020 р. Standard & Poor's підтвердило довгостроковий та короткостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах на рівні «В/В». Прогноз стабільний. Також, Standard & Poor's підтвердило рейтинг України за національною шкалою на рівні «uaA».

У серпні 2020 р., з метою забезпечення чіткого розуміння цілей та коригування термінів трансформації державних банків, зважаючи на суттєвий вплив пандемії COVID-19 та економічної кризи, Кабінетом Міністрів України оновлено стратегічні принципи реформування банків державного сектору. Документом окреслено очікувані зміни, що, зокрема, передбачають перегляд/подальше вдосконалення бізнес-моделі та операційної моделі діяльності, направлені на підвищення інвестиційної привабливості Банку та підготовку до виходу держави з його капіталу.

Банк станом на 30 вересня 2020 р. є спеціалізованим ощадним банком та належить до системно важливих банків України. Банк посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля і є другим за обсягами залучених коштів клієнтів.

Найбільш суттєві зміни, викликані пандемією COVID-19 (з урахуванням запровадження ряду антикризових заходів під час карантину,

пом'якшення монетарної політики Національного банку), позначилися на наступному:

- зниженні темпів кредитування клієнтів внаслідок обмеження ділової активності корпоративних клієнтів та представників мікро-, малого та середнього бізнесу;

- розміщенні вільної ліквідності Банку в гривневій ОВДП внаслідок зменшення попиту на кредитування;

- необхідність стрімкого розвитку та впровадження нових онлайн-послуг та тлі мінімізації соціальних контактів.

- визначальними чинниками, що матимуть вплив на безперервну діяльність та успішну реалізацію Банком стратегії розвитку, залишаються:

- ризик повторного введення жорстких карантинних заходів, внаслідок поглиблення пандемії коронавірусу;

- подальше падіння ділової та споживчої активності, суттєве зниження прибутковості бізнесу та доходів населення;

- послаблення кредитоспроможності позичальників, зниження ліквідності забезпечення;

- ризик девальвації національної валюти;

- загострення конкуренції в банківській системі, зокрема серед державних банків;

- необхідності значних капітальних вкладень на розвиток та реінжиніринг банківських технологій та бізнес-моделі;

- можлива ескалація військових дій на сході держави, що може негативно вплинути на фінансовий стан окремих позичальників та Банку в цілому.

Управлінський персонал зосереджує увагу на підтримці стабільної діяльності Банку, що відповідає існуючим обставинам та наявній інформації. Однак, не виключена можливість виникнення зовнішніх факторів, які можуть мати негативний вплив на стабільність діяльності банківської системи

загалом, а відтак і на результати діяльності та фінансовий стан Банку, характер та наслідки яких на поточний час визначити неможливо.

Дебіторська заборгованість за розрахунками за цінними паперами станом на 30 вересня 2020 р. та 31 грудня 2019 р. представляє собою несплачену під час погашення основну суму заборгованості та нараховані відсотки за корпоративними облігаціями. У зв'язку з пред'явленням корпоративних облігацій до погашення та не отриманням за ними оплати, така заборгованість була визнана як дебіторська заборгованість за цінними паперами та рекласифікована з інвестицій до інших активів. Резерв під дебіторську заборгованість за розрахунками за цінними паперами станом на 30 вересня 2020 р. та 31 грудня 2019 р. сформований на суму заборгованості.

Дебіторська заборгованість за операціями з іншими фінансовими інструментами включає знецінену дебіторську заборгованість за акредитивами, випущеними Банком.

У результаті проведеної роботи з розширення спектра банківських продуктів та послуг і підвищення якості їх надання, виваженої гнучкої тарифної політики обсяг чистого комісійного доходу порівняно з минулим роком зріс в 1,3 разу і досяг 2,1 млрд. грн. Станом на 01.01.2019 р. за обсягом чистого комісійного доходу Ощадбанк посів II місце серед банків України (піднявся на одну сходинку).

У 2019 р. АТ «Ощадбанк» піднявся на 5 місце за обсягом чистих кредитів, які були виданні клієнтам мікро- малого і середнього бізнесу (чистий кредитний портфель ММСБ збільшився на 1,6 млрд грн.).

Дослідимо динаміку і структуру пасивів АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 рр. (табл. 2.3).

Аналіз табл. 2.3 доводить, що у 2018 р. йдеться зменшення пасивів АТ «Ощадбанк» за рахунок зниження сум за статтями «Кошти отримані від НБУ» на 5000000 тис. грн, «Кошти банків» – на 2031651 тис. грн та зростання нерозподіленого збитку на суму 12366370 тис. грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті пасивів	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання							
Кошти отримані від НБУ	5000000	-	-	-5000000	-	-	
Кошти банків	8414105	6382454	4237333	-2031651	-2145121	75,85	66,39
Кошти клієнтів	148302247	151447721	198808733	+3145474	+47361012	102,12	131,27
Інші залучені кошти	34869093	34787028	18554034	-82065	-16232994	99,76	53,34
Відстрочені податкові зобов'язання	399909	399867	524848	-42	+124981	99,99	131,26
Резерви під зобов'язання	72010	311095	526697	+239085	+215602	432,02	169,30
Інші фінансові зобов'язання	2262359	3042747	4997516	+780388	+1954769	134,49	164,24
Інші зобов'язання	439427	637213	1201917	+197786	+564704	145,01	188,62
Субординований борг	2903463	2879790	2462640	-23673	-417150	99,18	85,51
Усього зобов'язань	202662613	199887917	231313718	-2774696	+31425801	98,63	115,72
Власний капітал							
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	+5750120	-	113,15	-
Незарєєстрований статутний капітал	5750120	-	-	-5750120	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	-	-	100	100
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	-669347	+797958	80,25	129,34
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-21552681	-33919051	-33707818	-12366370	+211233	157,38	99,37
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44
Усього зобов'язання та власний капітал	234241045	218430632	250865625	-15810413	+32434993	93,25	114,85

Протягом 2019 р. порівнянно з 2018 р. збільшення суми пасивів відбувається за рахунок зниження нерозподіленого збитку (211233 тис. грн.) та відповідно зростання статті «Кошти клієнтів» на 47361012 тис. грн.

Складова активів, яка вважається самою ліквідною – це грошові кошти

та кошти в НБУ, вона займала майже 5 % активів банку.

Динаміку високоліквідних активів АТ «Ощадбанк» наведено на рис. 2 дод. О. Аналіз рис. 2 дод. О показує, що питома вага високоліквідних активів АТ «Ощадбанк» поступово знижувалася, це означає погіршення рівня ліквідності банку.

Значний вплив на ліквідність банку мають обсяги резервів під кредитні операції, чим більша частка непрацюючих кредитів у портфелі банку, тим більше коштів банк змушений направляти в резерви. На рис. 1 дод. П представлено динаміку кредитного портфеля банку та обсягів резервів, сформованих на покриття кредитних збитків.

Отже, майже половина наданих кредитів АТ «Ощадбанк» потребує створення резервів під кредитні збитки, що вкрай негативно характеризує стан управління кредитним портфелем та відволікає значні ресурси, що могли бути вкладені в розширення діяльності банку.

Виконання нормативів ліквідності протягом 2019 р. здійснювалося з суттєвим запасом по всіх показниках, включаючи Н6 (короткострокова ліквідність) – нормативне значення > 60%, факт 80,5 % та LCR (коефіцієнт покриття ліквідністю) – нормативне значення > 100%, факт 269 %.

Наступний етап - аналіз активів та зобов'язань банку за строками погашення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Активи та зобов'язання АТ «Ощадбанк» за строками погашення протягом 2017-2019 рр.

Роки	Фінансові активи					Всього	Фінансові зобов'язання					Всього
	до 1 міс.	1-3 міс.	3-12 міс.	1-5 років	більше 5 років		до 1 міс.	1-3 міс.	3-12 міс.	1-5 років	більше 5 років	
2017	49,0	4,8	24,1	81,6	26,0	185,5	99,4	17,1	27,6	39,8	10,3	194,2
2018	40,4	7,8	58,1	56,3	40,0	202,3	89,1	26,3	37,6	42,4	6,3	201,6
2019	38,0	14,1	37,2	63,5	53,0	205,9	89,2	37,3	40,7	28,0	3,3	198,5

АТ «Ощадбанк» поволі нарощує свою ресурсну базу. При цьому перевага надається залученню коштів строком до 1 місяця, а розміщуються

відповідні ресурси здебільшого у середньострокові активи, що породжує певні ризики.

Аналізуючи кредитно-інвестиційну діяльність банку, треба зазначити, що банк активно реагує на нагальні потреби економіки та населення в позичкових ресурсах та активно нарощував обсяги кредитування з одночасним зниженням процентних ставок.

АТ «Ощадбанк» постійно збільшує кредитування малого та середнього бізнесу за кошти Європейського банку реконструкції та розвитку та Німецько-Українського фонду. Мікrokредитування у банку почало виходити на обсяги, які у змозі забезпечити швидкий розвиток цього сегмента української економіки.

Одними з визначальних в управлінні банком є заходи щодо забезпечення ліквідності. Протягом декількох років банк розробив і реалізував сучасну методику підтримки ліквідності, яка органічно поєднує відповідні стандартні інструменти та власні наукові й практичні розробки. Оперативне управління ліквідністю здійснюється казначейством банку. Постійно аналізується структура активів і зобов'язань, розриви та відхилення від встановлених норм. АТ «Ощадбанк» неухильно дотримується встановлених нормативів і лімітів, процедур контролю за фінансовими ризиками. Розроблено план управління ліквідністю у разі кризових ситуацій, здійснюється довгострокове та оперативне прогнозування цієї позиції, моделюється стан ліквідності за змін внутрішніх та зовнішніх факторів. З метою розробки та дотримання необхідних процедур в усіх підрозділах банку діють спеціалізовані комітети: з управління активами та пасивами, кредитні, тарифні тощо.

Складовою, яку можна вважати найважливішою є запобігання надмірним кредитним ризикам. Підґрунтям є формування відповідних резервів. згідно з Відповідно вимогами НБУ, здійснюється формування резервів. Такі резерви формуються під можливі витрати та відповідно щодо збільшення обсягів кредитування. Суцільний обсяг сформованих резервів щодо кредитних ризиків на 1 січня 2019 р. відповідно становив 238 млн. грн.

Залишок за кредитами, що були наданими фізичним особам, на початок року зріс на 1014097 тис. грн., тобто на 20,4 %.

Слід зазначити, що якість кредитного портфелю АТ «Ощадбанк» щодо періоду дослідження покращилась. Як свідчать дані звітності, питома вага кредитів з високим рейтингом зросла з 28,68 % до 75,93 %, що можа вважати позитивним. Тобто нестабільне зовнішнє середовище, не вплинуло на зниження кредитоспроможності позичальників щодо фінансово-економічної кризи (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5 – Динаміка значень кредитного ризику в АТ «Ощадбанк» протягом 2018-2019 рр.

Значення	Значення станом на			
	2018	Питома вага, %	2019	Питома вага, %
Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (%)	13 %	-	10 %	-
Високий рейтинг кредитного ризику(мінімальний ризик)	17906323	28,68	39252669	75,93
Стандартний кредитний ризик (прийнятний ризик)	34599688	55,43	11403748	22,06
Нижче стандартного рейтингу (Підвищений, критичний та неприпустимий ризик)	9910529	15,87	1037040	2
Всього	62416540	100	51693457	100

Вага питомої ваги в активах зменшилась з 32,7 % до 29,78 %. Відповідно залишок за цінними паперами на продаж в абсолютному значенні зріс в портфелі на 14 128 755 тис. грн., відповідно на 42,49 %. Залишок за цінними паперами до погашення в портфелі в абсолютному значенні зріс на 305 249 тис. грн., відповідно на 4,43 %. Це призвело до зменшення станом на 31.12.2015 р. до 4,52 %їх питомої ваги в активах з 5,54 % станом на 31.12.2019 р., тобто на 1,02 %.

Аналіз даних табл. 2.6, дають підстави зазначити, протягом 2019 р. коефіцієнт надійності знизився до значення, яке вважається оптимальним і становить 5 %. Коефіцієнт достатності капіталу знизився нижче нормативного значення 9 % і відповідно становить 4,62 %. Також зазначимо

збільшення коефіцієнта захищеності власного капіталу, що є відповідно позитивним процесом.

Таблиця 2.6 – Показники фінансової стійкості банку АТ «ОЦАДБАНК» протягом 2017-2019 рр.

Найменування статті	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп приросту, %
1. Коефіцієнт надійності	23,28	18,31	4,85	-79
2. Коефіцієнт фінансового важеля	4,30	5,46	20,63	380
3. Коефіцієнт достатності капіталу	18,88	15,47	4,62	-76
4. Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,18	0,18	0,54	198
5. Коефіцієнт захищеності дохідних активів	0,11	0,10	-0,03	- 122
6. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	5,82	4,12	5,28	- 9

Значно зменшився коефіцієнт захищеності дохідних активів (становить 0,03). Значення показника вказують на захист дохідних активів, які є чутливі до переміни відсоткових ставок. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу дорівнює 5,28 (2019 р.), що не відповідає оптимальному знаменню.

Обсяг чистих відсоткових витрат становив на протязі 2019 р. 9832594 тис. грн., а комісійний дохід становив 2131460 тис. грн.

Адміністративні та інші операційні витрати склали відповідно 4256532 тис. грн., щодо обсягу чистого збитку то він склав 12 270259 тис. грн.

За поточний рік регулятивний капітал банку зменшився на 50,92 %, відповідно на 10111507 тис. грн., та дорівнював 9745822 тис. грн. На 31 грудня 2019 р, адекватність регулятивного капіталу становила 11,47 %.

Дохід за кредитами зріс на 48,71 % у 2019 р. в зрівнянні з 2017 р. та дорівнює 12 143 млн. грн.. дохід за цінними паперами зріс на 67,06 % та дорівнює 5278 млн. грн. Другорядні доходи відповідно зросли на 504,94 % та дорівнюють 9561 млн. грн (рис. 2 дод. П).

Вагомі зміни здійснилися щодо питомої ваги статей доходу, а саме: питома вага другорядних доходів зросла на 22,83 %; доходи за цінними паперами знизилась на 5,02 %; питома вага доходів за кредитами знизилась

на 18,46 %.

Отже, проведений докладний аналіз дозволяє зробити наступний висновок: збільшення за всіма статтями одержаних доходів, відповідно зросла загальна сума одержаних доходів, що на 01.01.2019 р. становила 27299 млн. грн. та зросла порівняно з 01.01.2018 р. на 110,44 %, що безперечно вважається позитивним.

Задля більш докладного аналізу вважаємо за доцільне дослідити постатейно доходи наведені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Структура процентних доходів АТ «Ощадбанк» в період 2017-2019 рр.

Найменування статті	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп приросту, %
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	
Проценти за кредитами, наданими клієнтам	7 671 006	8 766 157	11 952 505	55,81
Проценти за коштами в банках	494 548	628 480	190 259	- 61,53
Проценти за інвестиціями до погашення	-	67 500	947 158	-
Проценти за інвестиціями, наявними для продажу	3 028 305	4 198 624	5 277 791	74,28
Інші процентні доходи	3 762	5 495	6 947	84,66
Всього Процентні доходи	11 197 621	13 666 256	18 374 660	64,09

Аналіз даних наведених в табл. 2.7, дозволяє дійти наступного висновку, а саме: значну питому вагу мають відсотки за кредитами, наступним є відсотки за інвестиціями, які дорівнюють станом на 01.01.2018 року дорівнюють 65,05 % та 28,72 % відповідно.

Протягом 2019 р. порівняно з 2018 р. відсотки за кредитами зросли на 55,81 % та дорівнювали у 2019 р. 11952505 тис. грн. Структура відсотків доходів практично не змінювалась, тобто зміни відбувались у невеликій межі.

Загальна сума відсоткових доходів за період, який був досліджений зросла на 64,09 % та дорівнює 18 374 660 тис. грн., також можна зауважити, що відсотки доходів мають зростаючий тренд, що вважається позитивним результатом.

Дослідимо структуру та динаміку комісійних доходів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Структура комісійних доходів АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 рр.

Найменування статті	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Темп приросту, %
	Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Питома вага, %	
Розрахунково-касові операції	1156300	77,01	1096428	68,96	1334420	62,61	15,40
Операції з пластиковими картками	228026	15,19	327039	20,57	556950	26,13	144,25
Позабалансові операції	65353	4,35	96856	6,09	122748	5,76	87,82
Операції з іноземною валютою	37786	2,52	52035	3,27	93898	4,41	148,50
Операції з цінними паперами	5276	0,35	4047	0,25	2579	0,12	-51,12
Інші доходи	8773	0,58	13565	0,85	20865	0,98	137,83
Всього Комісійних доходів	1501514	100	1589970	100	2131460	100	41,95

Дані, що наведені в табл. 2.8 дають підстави зауважати, а саме: значну питому вагу становлять розрахунково-касові операції, які на протязі 2019 р. становили 62,61% відповідно 1334420 тис. грн., таким чином сума зросла на 15,4 % відсотки, при цьому питома вага зменшилась на 14,4 % в порівнянні з 2018 р.

Операції з пластиковими картками становили на протязі 2019 р. - 26,13 % від загальної суми комісійних доходів. В порівнянні з 2018 р. зросли на 144,25 % і відповідно становили 556950 тис. грн.

Комісійні доходи станом на 01.01.2019 р загальна сума становила 2131460 тис. грн., це відповідає зростанню на 41,95 % щодо 2018 р., що вважається позитивною тенденцією.

Наразі збільшився коефіцієнт проблемних кредитів відповідно до періоду дослідження. Це вважається питоною вагою проблемних тобто прострочених і безнадійних кредитів щодо кредитному портфелі в цілому. Значенн цих показників змінилися з 0,085 (2017 р.) до 0,258 (2019 р.). Тобто темп приросту дорівнює 201,67 %, і вважається негативною тенденцією.

Прострочені і безнадійні кредити несуть збитки.

Відповідно даних табл. 2.9, загальний рівень рентабельності банку зменшився на 919,88 % та становить -0,449 (2019 р.).

Таблиця 2.9 – Оцінка ефективності управління АТ «Ощадбанк»

Найменування статті	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп приросту, %
1. Загальний рівень рентабельності	0,055	-0,629	-0,449	-919,88
2. Окупність витрат доходами	1,058	-0,614	-0,690	-165,21
3. Чиста процентна маржа	6,2	4,9	4,5	-27,42
4. Чиста непроцентна маржа	1,211	1,013	1,027	-15,15
5. Чистий спред	5,020	3,832	4,103	-18,26
6. Чиста маржа операційного прибутку банку (ЧМОП).	0,043	-0,047	-0,027	-161,64
7. Рентабельність активів (ROA).	0,007	-0,081	-0,077	-1202,93
8. Рентабельність власного капіталу (ROE).	0,038	-0,521	-0,923	-2498,77
9. Дохідна база активів (ДБА).	0,915	0,931	0,930	1,61

Наведені значення показника визначають суму балансового збитку (прибутку) на одиницю доходу. Цей показник вважається негативним. , Зазначимо, що значення показника окупності витрат доходами є від'ємне, таким чином сума витрат перевищує суму доходів. Відповідно, щодо періоду аналізу, значення цього показника знизилось до негативного. Досить вагомим показником, що оцінює ефективність функціонування банківської системи є значення показника чистої відсоткової маржі. Значення цього показника характеризує ступінь доходності активів від відсоткової різниці, який становить 4,5 % на 01.01.2019 р. – зменшився на 27,42 % порівнянн з 91.01.2017 р. Становив на цю дату 6,2 % та вважається негативним результатом функціонування банку. Динаміку зміни чистої відсоткової маржі відображено на рис. 1 дод. Р.

Дослідимо чисту не відсоткові маржу. Відомо, що не відсоткова маржа визначає співвідношення не відсоткових доходів і не відсоткових витрат. У більшості банків чиста не відсоткової маржі від'ємна, тому як не відсоткові витрати, як правило, перевищують відповідні доходи. У цьому банку

значення означеного показника додатне та становить 1,027.

За основі одержаного значення показника чистого спреду оцінюється, наскільки вдало банк виконує функцію посередника між вкладником і позичальником, а також наскільки значна конкуренція на ринку. Зростання конкуренції призводить до зменшення чистого спреду. Як свідчать статистичні дані, в період 2019 р. він дорівнював 4,103 та порівняно з 2018 р. знизився на 18,26 %. Оптимальне значення показника становить більше 1,25 %.

Значення показника чистої маржі операційного прибутку банку визначає співвідношення операційних доходів та операційних витрат відповідно до частки операційних прибутків у робочих активах. За період, який аналізувався значення показника зменшилося до негативного (-161,64 %) та становив 0,027 в 2019 р.

Показник ефективності роботи менеджерів банку визначається рентабельністю активів. Значення цього показника визначають, наскільки ефективно менеджери банку вирішують завдання щодо отримання прибутку від активів банку. В АТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2019 р. значення цього показника дорівнювало -0,077, що означає негативний результат, тому як свідчить про збитковість банку. На рис. Показано, що зменшення рентабельності активів відповідає періоду 2019 р. і, не зважаючи на від'ємне значення показника, спостерігається динаміка зростання. Динаміка зміни значень показника наведено на рис. 2 дод. Р.

Ефективність використання банком власного капіталу визначає значення показника рентабельності власного капіталу. Оптимальне значення цього показника становить 5 % і вище. В банку значення цього показника дорівнює -0,923, що нижче оптимального на 5 % (рис. 3 дод. Р)

Наступним показником, який доцільно дослідити це показник дохідної бази активів. Саме значення цього показника визначає ступінь активів, які не приносять дохід. За період, що аналізується означений показник зріс на 1,61 % та дорівнює 0,930 (2019 р.), що вважається позитивним результатом.

Дозслідимо основні значення економічних показників АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 рр. на основі дод. С (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Фінансові результати АТ «Ощадбанк» протягом 2017-2019 рр., млн. грн.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення в динаміці 2017-2018 рр., (-+)	Відхилення в динаміці 2019-2018 рр. (-+)
Процентні доходи	16 884	16 781	18 321	-103	1 541
Процентні витрати	13799	14 248	14215	449	-33
Чистий відсотковий дохід	3085	2 533	4106	-552	1573
Комісійні доходи	2907	3 957	5205	1 050	1248
Комісійні витрати	0,787	1 305	1771	1304,213	466
Прибуток/(збиток)	0,589	0, 558	0,162	-0,031	0,396

Аналіз даних табл. 2.10 показує, що АТ «Ощадбанк» зростив на протязі 2019 р. чистий відсотковий дохід відповідно на 1573 млн. грн., при тому прибуток на протязі 2019 р. зменшився на 396284 тис. грн. Лідируючу позицію на ринку забезпечило стійке зростання комісійного доходу Ощадбанку, а саме приріст в 1,3 рази в порівнянні з відповідним періодом минулого року. Дані звітності Ощадбанку свідчать про приріст коштів фізичних осіб на 5,5 млрд. грн. Тобто темп приросту дорівнював 6,3 %, що в 2,3 рази перевищує значення аналогічного показника відповідно банківській системі – 2,8 % відповідно.

Ощадбанк є безперечний актив держави відповідно щодо інтересів мільйонів українців. Він має провідні позиції щодо наповнення державного бюджету. У 2019 р. банк сплатив податків, зборів та обов'язкових платежів до Державного бюджету України на суму 2,3 млрд. грн., що є відповідає 2-му місту в рейтингу «ТОП-50 найбільших платників банківського сектора за 2019 р.».

Протягом 2019 р відбувався динамічний розвиток Ощадбанку. Активи

банку збільшилися на 32,3 %, тото на 51,5 млрд. грн., та на дату 01.01.2020 р. Дорівнювали 210,6 млрд. грн. Відповідне зростання відбулось значною мірою за рахунок зростання їх інвестиційної складової, а саме державних цінних паперів. Дані звітності свідчать, що Банк посідає лідируючі позиції також на ринку державних цінних паперів (2-ге місце серед банків України на 01.01.2020 р.).

Чистий прибуток за даними звітності Ощадного банку за 8 місяців 2020 р. дорівнює 4,44 млрд. грн. Значення показника ефективності капіталу банку на кінець серпня (RoE) дорівнював 30,3 %.

Клієнти довіряють фінансовій установі, яка змогла зберегти стабільність і довіру Збільшення строкової ресурсної бази Ощадбанку дорівнювало 9,8 млрд. грн. Банк розширив кредитування у колі роздрібною сегменту. Приріст кредитного портфеля дорівнював понад 1 млрд. грн. Надано кредитів на суму 2,2 млрд. грн у сегменті мікро, малого та середнього бізнесу (ММСБ). Це сало підґрунтям щодо утримування банком першої позиції відповідно чистого кредитного портфелю та другу відповідно строковим депозитам на банківському ринку (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Фінансові показники АТ «Ощадбанк» станом на 01.10.2020 р., млн. грн.

Показник	Обсяг
Обсяг кредитного портфеля	63 049
Резерви під кредитні ризики	-30 792
Активи	228 460
Ліквідні засоби	13 167
Власний капітал	24 241
Статутний капітал	49 473
Засоби банків	4 258
Загальний обсяг вкладів	182 616
Депозити фіз. осіб	122 336
Депозити фіз. осіб за попередній квартал	122 675
Тривалі цінні папери, емітовані банком	0
Зобов'язання	204 219
Чистий прибуток	4 737

Аналізуючи дод. Т, можна зазначити, що станом на 30 вересня 2020 р.

67

кошти в банках включали гарантійні депозити, розміщені АТ «Ощадбанком» під операції з платіжними картками та акредитивами, у сумі нуль грн., максимальний кредитний ризик за кредитами, наданими клієнтам, становив 63048800 тис. грн., кредитний ризик за умовними зобов'язаннями та кредитними зобов'язаннями, наданими Банком клієнтам, становив 13835372 тис. грн. та 11750712 тис. грн. Державні боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки балансовою вартістю 459497 тис. грн. були використані як забезпечення за кредитами, отриманими від Фонду розвитку підприємництва (раніше – Німецько-Український фонд). Дебіторська заборгованість за розрахунками за цінними паперами станом на 30 вересня 2020 р. представляє собою несплачену під час погашення основну суму заборгованості та нараховані відсотки за корпоративними облігаціями. У зв'язку з пред'явленням корпоративних облігацій до погашення та не отриманням за ними оплати, така заборгованість була визнана як дебіторська заборгованість за цінними паперами та рекласифікована з інвестицій до інших активів. Резерв під дебіторську заборгованість за розрахунками за цінними паперами станом на 30 вересня 2020 р. сформований на суму заборгованості.

З метою підтримання ліквідності згідно умов генерального кредитного договору, укладеним з НБУ, Банк надав у заставу активи у вигляді облігацій внутрішньої державної позики. Станом на 30 вересня 2020 р. балансова вартість пулу активів становить 11759400 тис. грн., при цьому заборгованість за кредитами становить нуль гривень. Загальний залишок по рахунках десяти найбільших клієнтів складав 23226204 тис. грн., що становить 13 %. Загальний залишок по рахунках одного найбільшого клієнта становив 8 % від загальної суми рахунків клієнтів. Нефінансові гарантії становили 9454 тис. грн. Резерви під фінансові гарантії та інші зобов'язання становили 628365 тис. грн., резерви під нефінансові гарантії та інші зобов'язання становили нуль гривень. АТ «Ощадбанк» станом на 30 вересня 2020 р. не має

ні прострочених зобов'язань щодо сплати податків (наявність/відсутність податкового боргу), ні несплачених штрафних санкцій за порушення законодавства про фінансові послуги, у тому числі на ринку цінних паперів. На думку керівництва, Банк сплатив усі податкові зобов'язання, тому дана окрема фінансова звітність не містить резервів на покриття податкових збитків. Податкова звітність залишається відкритою для перевірок податковими органами протягом трьох років. АТ «Ощадбанк» також не має умовних активів та/або зобов'язань, щодо визнання яких на балансі є висока ймовірність, крім тих, що відображені у звітності станом на 30 вересня 2020 р.

Станом на 30 вересня 2020 р. Банк дотримувався вимог Національного банку України щодо нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2). Кредити, надані клієнтам, що прострочені більше 90 днів (NPLs – non-performing loans), становили 28345549 тис. грн., що складало 30 % загальної суми кредитів клієнтів до вирахування. АТ «Ощадбанк» станом на 30 вересня 2020 р. визнав відсоткові доходи, отримані від одного контрагента, у сумі 5517333 тис. грн., що становить 21 % доходів Банку.

За час карантину кількість користувачів сервісу Ощад 24/7 зросла на 350 тисяч клієнтів – до 4 млн 300 тисяч осіб. Кількість онлайн-платежів зросла на 40 %. Загалом, нині 89 % операцій банку проходить через дистанційні канали і тільки 11 % - через каси. Це відіграло важливу роль у тому, що комісійний дохід банку порівняно з аналогічним періодом минулого року зріс на 16,6 %.

Станом на 01.01.2020 р. Ощадбанк мав 2327 відділень. За цим показником він є безумовним лідером в Україні, випереджаючи найближчого конкурента на 399 установ. Протягом 2018 р. кількість відділень зменшилась на 575, а за 4 роки – на 1837 установ.

Наразі, банк продовжує запроваджувати інновації у сфері роздрібного бізнесу. В продовж 2020 р. Ощадбанк заустив нові флагманські карткові продукти: кредитну картку MORE, картку для підлітків «ЛАЙК'Ю», а також

цифрову картку з можливістю відкриття рахунку в гривні, доларах або євро.

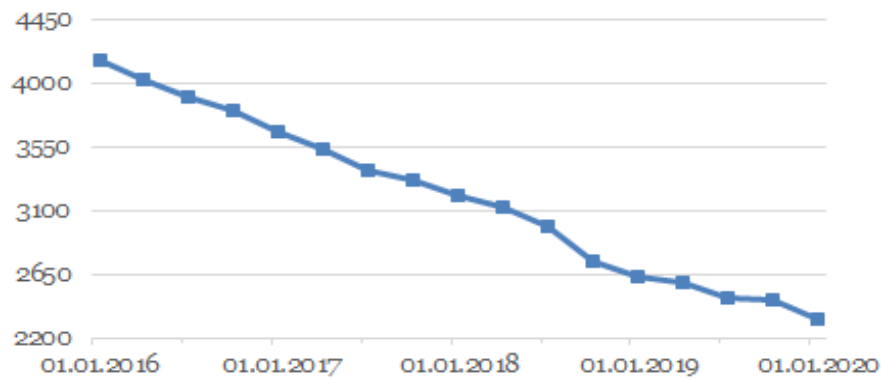

Рис. 2.2 – Динаміка кількості відділень Ощадбанку за 2016-2020 рр.

У партнерстві з Visa Ощад запусив інноваційний сервіс ОщадРАУ для бізнесу на базі технології Visa Tap to Phone для приймання безконтактних платежів у смартфонах. Фактором успішного фінансового результату стала робота Ощадбанку по зменшенню обсягів проблемної заборгованості. За динамікою покращення кредитного портфеля у першому півріччі 2020 р. Ощадбанк вкотре посів перше місце у державному банківському секторі. За цей період портфель непрацюючих кредитів Ощаду скоротився на 21 % або на 16,4 млрд. грн.

Також станом на 01.01.2020 р. Ощадбанк підтримував кореспондентські відносини з 51 банком в 11 країнах світу.

Ощадбанк залишається одним із лідерів кредитування реального сектора економіки України і посідає 2-ге місце серед банків України за кредитами, наданими юридичним особам, обсяг яких на 01.01.2020 р. досяг 110,5 млрд. грн.

Прагнучи забезпечити достатній рівень дохідності активів, що склалися за несприятливих умов кредитування, Ощадбанк вжив заходів щодо диверсифікації активів. Так, портфель цінних паперів банку склав 36,8 % активів, або 77,7 млрд. грн.

Отже, Ощадбанк продовжує демонструвати найбільший серед банків

України приріст строкових коштів фізичних осіб, підтверджуючи статус лідера ринку – 5,6 млрд. грн., – відзначив голова правління Ощадбанку Андрій Пишний. – Усвідомлюючи важливість поступового відновлення кредитування та значну роль зниження вартості кредитування в такому відновленні, Ощадбанк послідовно проводить політику, спрямовану на здешевлення власної ресурсної бази. Така процентна політика вже надала Ощадбанку можливість знизити ставки кредитування для підприємств України, в тому числі для тих, що мають принципове значення для економіки країни. Наразі Ощадбанк залишається одним із лідерів кредитування реального сектора економіки України і посідає друге місце серед банків України».

За підсумками роботи у 2019 р. Ощадбанком забезпечено збереження провідних ринкових позицій. Банк входить до трійки лідерів банківської системи за рядом основних показників:

- за обсягами комісійного доходу – II місце;
- за обсягами активів – II місце;
- за обсягом кредитів наданих юридичним особам – I місце;
- за обсягом депозитного портфелю – II місце;
- за обсягом власного капіталу – I місце.

Протягом 2019 р. продовжилась співпраця Ощадбанку та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) у рамках підписаного Меморандуму порозуміння між Урядом України, АТ «Ощадний банк України» та ЄБРР щодо підтримки реформ Ощадбанку та його підготовки до приватизації.

Стратегічне партнерство з ЄБРР спрямовано на комплексну трансформацію корпоративного управління, операційної та фінансової моделей банку. Розпочато проект із технічної допомоги з боку ЄБРР щодо підвищення ефективності кредитування малого та середнього бізнесу. За перше півріччя клієнтами Ощадбанку стало понад 12 тис. представників ММСБ.

Завдяки Програмі сприяння торгівлі ЄБРР, що була впроваджена з метою стимулювання зовнішньоторговельних зв'язків між країнами Центральної та Східної Європи та СНД, Ощадбанком розпочато проведення операцій з торговельного фінансування (під гарантії ЄБРР) з провідними банківськими установами світу. Також було розпочато проект із технічної допомоги з боку ЄБРР щодо підвищення ефективності кредитування малого і середнього бізнесу.

Триває співпраця Ощадбанку з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) з метою кредитування за зниженими ставками українських підприємств малого та середнього бізнесу, проектів у галузі енергоефективності, охорони довкілля та інші пріоритетні проекти розвитку місцевого приватного сектора за рахунок кредитних коштів ЄІБ.

Таким чином, згідно з аналізом діяльності банку в 2017-2019 рр., бачимо, що банк кожного року нарощує активи банку, також збільшується дохідність від кредитної діяльності, покращуються показники ліквідності банку та коефіцієнти надійності банку.

Проаналізувавши систему показників АТ «Ощадбанк» в період 01.01.2020 р.-01.10.2020 р. (дод. С), можна зазначити, що фінансовий стан банку задовільний. Це засвідчує: поступове збільшення капіталу банку, збільшення кредитного портфеля банку, розширення клієнтської бази. В звітному періоді банк продовжував обслуговувати значною мірою населення, що забезпечувало йому провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг.

В підсумку банк АТ «Ощадбанк» має значні темпи зростання, міцні рейтингові позиції, засвідчуючи свою стійкість і надійність.

2.3 Оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»

Методика розрахунку рівня економічної безпеки запропонована

Міністерством економічного розвитку та торгівлі була розроблена, з метою використання її органами виконавчої влади, науковими інститутами та іншими установами при визначенні рівня складових економічної безпеки для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері.

В зазначеній методиці передбачено два індикатори стану банківської безпеки України: частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу та обсяг кредитування банками реального сектора економіки у % до ВВП, динаміка цих показників за останні 4 роки наведена у табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Показники фінансової безпеки банківської системи України в 2016-2019 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Обсяг кредитування банками реального сектору, млн. грн.	802582	830632	847092	897460
ВВП, млн. грн.	1566728	1979458	2383182	2982920
Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП, (граничне значення не менше 30%)	51,23	41,96	35,54	30,09
Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, %, (граничне значення не більше 30%)	32,5	43,3	51,2	35,8

Як свідчать дані табл. 2.12, граничне значення показника обсягу кредитування банками реального сектору економіки повинно бути не менше 30 %, і цей показник, на жаль, за останні 4 роки досяг свого критичного значення 30,09 % в 2019 р., а показник частки іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу повинен бути не більше 30 %, а у нас за весь період дослідження цей показник коливався в межах 32,5-51,2 %, що також є незадовільним показником для фінансової безпеки банківського сектору України.

Проте, аналіз лише цих двох показників не дає повного уявлення про рівень фінансової безпеки банківської системи, оскільки поза увагою

залишається не дослідженим вплив інших негативних факторів на банківську систему, зокрема таких як: відтік депозитів, погіршення платоспроможності позичальників, недобросовісна конкуренція, втягнення банків у процеси відмивання грошей тощо. Для вирішення цієї проблеми очевидним стає необхідність побудови системи індикаторів, які б в сукупності максимально характеризували рівень фінансової безпеки банківської системи.

Крім того, враховуючи значення вагових коефіцієнтів для показників фінансової безпеки (обсяг кредитування банками реального сектору економіки – 0,55; частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу – 0,45), ми можемо розрахувати інтегральний індекс рівня фінансової безпеки банківської системи.

Також, як видно з табл. 2.12, у період 2016-2019 рр. значення інтегрального індикатора банківської безпеки мало тенденцію до зменшення, тобто спостерігалось зменшення рівня безпеки банківської системи з небезпечного, який був у 2016-2019 рр., до критичного у 2019 р.

Означену тенденцію можна пояснити зменшенням обсягів кредитування банками підприємств реального сектору та зростанням частки іноземного банківського капіталу. Крім того, четвертий рік поспіль банківська система фіксує збитки. Протягом 2016-2019 рр. банківська система держави була збитковою тому як відбувалося довготривале подолання наслідків кризових явищ в країні. Загалом збитки банківської системи за період 2016 р. Дорівнювали 33,1 млрд. грн., відповідно 2017 р. – 66,1 млрд. грн., за період 2018 р. – 159,4 млрд. грн., та у 2019 р. – 24,4 млрд. грн.

За період 2019 р. відбувся значний збиток банківського сектору, це було викликано великим резервуванням кредитного портфеля Приватбанку. Відповідно до других банків відрахування в резерви зменшилося значно, що відгунулося на зменшенні їх загальних збитків на протязі 2018 р. до 24,4 млрд. грн.

Погіршення якості кредитного портфеля відбулося через незадовільний фінансовий стан значної кількості позичальників. Основною причиною збиткової діяльності банків слід вважати погіршення платіжної дисципліни через комплекс негативних факторів (ускладнення кон'юнктури зовнішніх ринків, не значні темпи відновлення промислового виробництва, погіршення стану ринку праці, значне зниження платоспроможного попиту населення тощо).

Зменшується кількість функціонуючих банків. З початку 2020 р. кількість банків становила 180 банків, а на 01.09.2020 р. - 82 банки, тобто втратила 98 установ. Очищення банківської системи держави від проблемних, непрозорих, недостатньо капіталізованих банків це об'єктивна необхідність і передумова економічного відновлення. В Україні означений процес провадился у несприятливих та непрозорих умовах.

Скорочення частини працюючих банків вважається наслідком загальноекономічної дестабілізації. Втрати клієнтів банків, що збанкрутіли і не відносяться до переліку щодо компенсації Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, відповідно погіршують ділові очікування і фінансовий стан.

Слід відмітити, що за оцінками провідних міжнародних фінансових установ, у зв'язку із коронавірусної хвороби COVID-19, світова економіка почала входити в рецесію. Зменшення споживчого попиту та зниження основних економічних показників світу буде найбільш помітним з середини 2021 року. Прогноз зменшення світового ВВП у 2021 році варіюється у межах залежно від сценаріїв рівня пандемії від 0,3 % до 3 %.

У цій ситуації галузями вітчизняної економіки, які можуть зазнати суттєвих втрат, є металургія, туризм, авіаперевезення, нафтогазова галузь, автомобільна галузь, енергетика, виробництво споживчих товарів та побутової електротехніки.

Масштаби негативного впливу на економічний розвиток України залежатимуть від здатності Уряду, Національного банку України й учасників ринку протистояти панічним настроям та своєчасно здійснювати заходи зі

стабілізації ситуації в економіці та підтримки національної валюти. Ощадбанк як системно важливий державний банк бере безпосередню участь у таких заходах і забезпечує безперебійне надання необхідних населенню та підприємствам України фінансових послуг.

Серед причин, що стримують активізацію банківського кредитування (у першу чергу – продовжує скорочуватись, проте значно меншими темпами, ніж у минулі 2 роки – в національній валюті скоротився на 48,7 млрд. грн. до 236,0 млрд. грн. та в іноземній валюті на 4,8 млрд. дол. США до 9,0 млрд. дол. США).

В останні роки більшість банків мали додатне значення показника прибутку завдяки адаптації до кризових умов, що проявилась у зниженні процентних ставок по депозитах і, відповідно, процентних витрат, скороченні мережі відділень та персоналу, що призвело до суттєвого зменшення загальних адміністративних витрат, у зростанні комісійних доходів на заміну втрачених процентних доходів.

Загроза банкрутства збиткових банків може спровокувати значні додаткові витрати для Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, щоб повернути депозити громадянам.

Збитковість банківської системи негативно впливає на фінансову безпеку держави. Серед індикаторів, які ілюструють цей зв'язок, показник «Рентабельність активів», оптимальне значення якого має становити від 1 до 1,5 %. Натомість за умови збитків банківської системи значення даного показника буде від'ємним. При цьому критичним рівнем збитковості вважається значення – 1 % [8].

Аналіз звітних даних по банківській системі України на основі відкритої статистичної звітності НБУ дає змогу розрахувати значення даного показника. Виходячи з розміру збитків та суми активів на відповідну дату, показник рентабельності активів дорівнював – (-4,07%) станом на 01.01.2018 р.; (-5,46%) станом на 01.01.2019 р.; (-12,6%) станом на 01.01.2020 р. Таким чином, значення цього

показника значно перевищує критичні параметри і має тенденцію до погіршення.

Збитковість банківської системи України в наступному році може формуватися також під впливом низки негативних чинників, серед яких: збереження низького рівня довіри до банківської системи з боку юридичних і фізичних осіб, що стримує зростання портфеля депозитів та обмежує ресурси для активізації банківського кредитування та призводить до подальшого скорочення процентних доходів банків з урахуванням необхідності формування страхових резервів під проблемні кредити (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Динаміка залучених коштів комерційними банками

Показники	Роки			Відхилення 2019/2017	
	2017	2018	2019	абс.	(%)
Депозити фізичних осіб, млрд. грн.	422,7	399,8	431,5	+8,8	+2,1
в т.ч. у національній валюті	198,2	188,5	195,3	-2,9	-1,5
в іноземній валюті, млрд. грн.	224,6	211,4	236,2	+11,6	+5,2
в іноземній валюті, млрд. дол.	14,2	8,8	8,7	-5,5	-38,7
Депозити юридичних осіб, млрд. грн.,	295,5	360,5	423,3	+127,8	+43,2
в т.ч. у національній валюті	175,8	212,8	240,1	+64,3	+36,6
в іноземній валюті, млрд. грн.	119,7	147,6	183,2	+63,5	+53,0
в іноземній валюті, млрд. дол.	7,6	6,2	6,7	-0,9	-11,8
Депозити всього, млрд. грн.	718,2	760,3	854,8	+136,6	+19,0
Рівень доларизації депозитів, %	47,9	47,2	49,1	+1,2 в.п.	

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що банківська система України проходить важкий кризовий період.

Оцінка рівня фінансової безпеки банківського сектору також вказує на критичний стан в цій галузі. Тому від адекватної оцінки наявного рівня банківської безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження і запобігання наявним та потенційним загрозам банківській системі, а відтак – і всій у випадку значних девальваційних коливань економічній сфері України.

Висновки до розділу 2

1. З огляду на положення теорії порівняльних переваг, фінансової безпеки банківського сектору національної економіки зумовлюється такими, як: постійне протиріччя між економічною раціональністю і вимогами безпеки; превалювання моделі розвитку банків (екстенсивної/ інтенсивної, агресивної/поміркованої). При цьому поєднання екстенсивності і агресивності в такій моделі спричиняє проциклічний ефект і продукує дисбаланси, тоді як інтенсивності й інноваційності – консолідацію банківського бізнесу, покращення управління ліквідністю і підвищення фінансової стійкості банківського сектору; ступінь координації цілей банківського сектору і національної економіки загалом (чіткість, ієрархічність і послідовність законодавчого визначення цілей структури банківського сектору, організації його діяльності як складової національної економіки, відсутність чого не може не позначитись на його фінансовій безпеці і ступені адекватності його функціонування інтересам національної економіки загалом); структурованість елементів банківського сектору (фактична наявність системоутворюючих банків, банківських груп, превалювання універсальних чи спеціалізованих комерційних банків); асиметричність розвитку банківського і реального секторів економіки (в основі гіпотези нерівномірного розвитку (асиметричності) цих секторів економіки лежать дві передумови. Вважається, що темпи зростання фінансових ринків вище, ніж аналогічні показники в реальній економіці.

2. Фінансовим ринкам властиве відхилення від нормального виконання їх функцій – на думку західних дослідників, сутність гіпотези відриву банківського сектору від реального становить причинно-наслідковий зв'язок між цими двома передумовами: феномен відриву є причиною дисфункцій.

3. Основними причинами відриву банківського сектору від реального є: лібералізація фінансових ринків; інтернаціоналізація економіки; посилення фінансової нерівноваги; використання капіталу; скорочення трансакційних

витрат; скорочення періоду прийняття рішень.

4. Аналізуючи діяльність Ощадбанку можна сказати, що банк залишається надійним активом держави в інтересах мільйонів українців, посідаючи провідні позиції з наповнення державного бюджету. Про динамічний розвиток Ощадбанку також свідчить те, що його активи поступово зростають і це відбувається в основному за рахунок збільшення інвестиційної складової, а саме державних цінних паперів. Банк посідає лідируючі позиції на ринку державних цінних паперів (2-ге місце серед банків України станом на 01.01.2020 р.).

3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У АТ «ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

3.1 Загальні заходи щодо забезпечення ефективності організації фінансової безпеки банку

Система фінансової безпеки банку – це структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність банку від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальних здатностей протистояти їм в майбутньому. Лише комплексний та системний підходи до організації економічної безпеки у банківській установі забезпечать найбільш повною мірою його надійний захист.

До основних елементів системи фінансової безпеки банку належать: інформаційна безпека, захист банківської таємниці й конфіденційної інформації, безпека будинків і споруд, внутрішня безпека, фізична безпека, безпека зв'язку, безпека господарсько-договірної діяльності, безпека перевезень вантажів і осіб, безпека рекламних, культурних, масових заходів, ділових зустрічей і переговорів, протипожежна безпека, екологічна безпека, конкурентна розвідка, інформаційно-аналітична робота, техніко-технологічна безпека, кадрова безпека, виробнича безпека, фінансова безпека, податкова безпека, силова безпека.

Банківська таємниця – це відомості, що не є державною таємницею, зв'язані з технологіями, фінансами, процесами управління та іншою діяльністю банківської установи, розголошення, витік і несанкціонований доступ до яких може завдати шкоди їх інтересам.

Схематично систему економічної безпеки підприємства наведено на рис. 3.1.

АТ «Ощадбанк» розвивається, у результаті чого отримує більший прибуток, але необхідно й більш значні кошти на розширене відтворення та

забезпечення належного рівня економічної безпеки. Такі обставини обумовлені ще й тим, що в процесі свого розвитку підприємство займе ринкову нішу, або її частину банків-конкурентів, що уже є значною небезпекою.

Якщо ж банк здатний крім коштів на функціонування та забезпечення поточного рівня економічної безпеки виділити кошти ще й на потенційне забезпечення економічної безпеки, то це вважається найвищим рівнем забезпеченості фінансової безпеки та дозволить йому не лише безпечно розвиватись, а й формувати здатності забезпечення його економічної безпеки в майбутньому.

Рис. 3.1 – Система безпеки АТ «Ощадбанк»

Науковці-практики, на основі проведених ними досліджень, дійшли загального висновку щодо вразливості складових забезпечення банківської безпеки взагалі, та фінансової окремо. Висновок було обгрунтовано наступним, а саме: найважливішою складовою є фінансова. Вона містить найбільше загроз щодо забезпечення безпеки. Інші складові банківської безпеки, як то захист інформації; залучення працівників високої кваліфікації; охорони банку - забезпечується відрахуванням відповідних коштів. Забезпечення фінсової безпеки є підґрунтям ефективної роботи банку в

конкурентному середовищі.

З метою оцінювання ступеня фінансової безпеки взагалі, та окремо комерційного банку, вважаємо за доцільне застосовувати метод коефіцієнтів та показників. Універсальними моделями щодо оцінювання рівня фінансової безпеки вважається методи, в основі якого містяться коефіцієнти, що відображають фінансові складові банківської діяльності. Дослідження методів і моделей, які в основі своєї засновані на коефіцієнтах та показниках дозволили вченим-економістам опрацювати власні методики обчислення та формалізувати, тобто аналітично описати, фінансову банківську безпеку. Провівши аналіз відповідних методик та показників оцінювання рівня безпеки банківської діяльності, можна дійти наступного висновку: наразі існує проблема вибору відповідної кількості найвпливовіших показників фінансової банківської безпеки. Таким чином, існує потреба в розробці певної системи селекції відповідних показників.

Вибір показників, які визначають стан фінансової безпеки комерційних банків, доцільно вирізнити показники, які відбивають його фінансову стійкість, а саме:

- показники ефективності діяльності банку (ROA, ROE);
- адекватність регулятивного капіталу;
- значення показників депозитів та доларизації кредитів;
- значення показника базових ліквідних активів;
- значення показників прибутковості та нормативів кредитного ризику;
- значення показників простроченої заборгованості та обсяг відрахування в резерви за активними операціями.

Виділяють групу показників, значення яких віддзеркалюють вплив зовнішніх факторів щодо діяльності комерційних банків. Наступними показниками доцільно здійснювати оцінку ступеню фінансової безпеки банків:

- інфляція;
- динаміка валового продукту, що відбиває ділову активність та

відповідне економічне зростання країни. Природно, що такий показник забезпечить можливість оцінювання впливу на динаміку банківської ресурсної бази та відповідний кредитно-інвестиційних портфель;

- природно, що монетарні індикатори іноді мають негативний вплив на фінансову безпеку банку

- валютний курс.

З'ясовано, що вплив на фінансову безпеку кредитних ризиків є найбільшим. Можемо стверджувати, що фінансова стійкість банків залежить від ризиків. Дослідження існуючих методів та методик оцінювання фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» дозволили дійти висновку, що за доцільне має сенс провести аналіз фінансової безпеки відповідно внутрішніх факторів впливу: Н7, Н8 та Н9. Дослідимо та проаналізуємо банки: Ощадбанк, Альфа-банк та УкрСиббанк.

На рис. 3.2 зображено динаміку нормативу Н7, що використовується задля обмеження кредитного ризику. Означений ризик формується внаслідок невиконання зобов'язань окремими контрагентами. Існує нормативне значення Н7. Це значення рекомендовано перевищувати 25 % регулятивного капіталу відповідного банку.

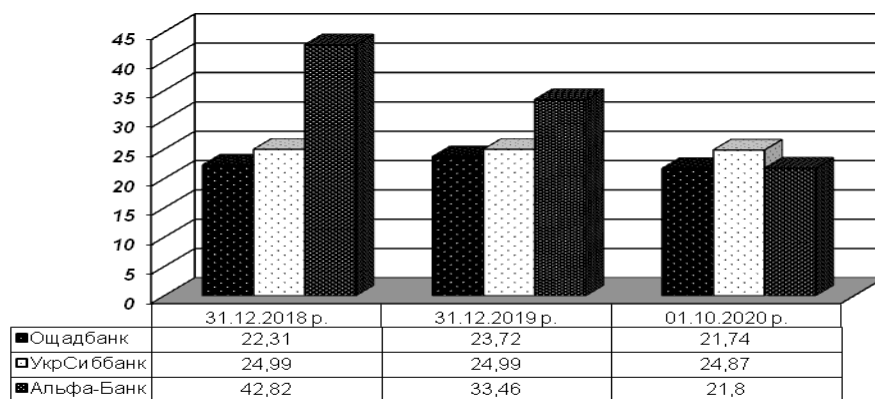

Рис. 3.2 – Значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) в порівнянні між Ощадбанком, УкрСиббанком та Альфа-Банком за 2018-2020 рр. [розроблено на основі 57]

Протягом 2018-2020 рр. Ощадбанк та УкрСиббанк дотримувалися нормативу. Це може свідчити про те, що банки лімітували ризик втрат коштів у тому разі, якщо позичальники банку не додержимуться своїх зобов'язань.

Якщо проаналізуємо значення нормативу Н7 для Альфа-банк, то можна сказати, що в 2018 р та 2019 р., банк не дотримувався нормативу і у 2019 р. значення цього показника були в нормованих межах. Значення становило 21,8 %. Для того, щоби реалізаувати нормативні значення у Альфа-банк були використані наступні інструменти:

- задля оптимізації мережі відділень було реалізовано – збуто нерухомість та непрофільні активи;
- збільшено кількість короткострокових кредитів відповідним корпоративним клієнтам. Природно, що такі клієнти повинні мати низький кредитний ризик;
- продано або погашено цінні папери і депозитні сертифікати НБУ;
- під заставу цінних паперів реалізовано програми та інструменти підтримки ліквідності НБУ.

На рис. 3.3 візуалізовано норматив Н8. Задля обмеження концентрації кредитного ризику установлюється норматив Н8 за групою пов'язаних відповідних контрагентів або окремим контрагентам.

З рис. 3.3 видно, що найменший показник Н8 у УкрСиббанку. Це свідчить про те, що банк диверсифікує кредитні кошти тим самим зменшує ризику. У Ощадбанку та Альфа-Банку у 2018 р. норматив Н8 мав значення показника 404,79 % та 362,92 % відповідно, а станом на 01.10.2020 р. можна відслідкувати тенденцію щодо зменшення значення показника 330,01 % та 1899,58 %.

В разі якщо сума дезидератів банку до одного із контрагентів становить 10 % або перевищує регулятивний капітал банку, кредитний ризик вважається значущим.

Натепер виділють нормативне значення Н8, яке не повинно пбути не менше восьми-кратний розмір регулятивного капіталу банку. Значення

цього показника вважається гнучким, що якнайкраще віддзеркалює стан банку.

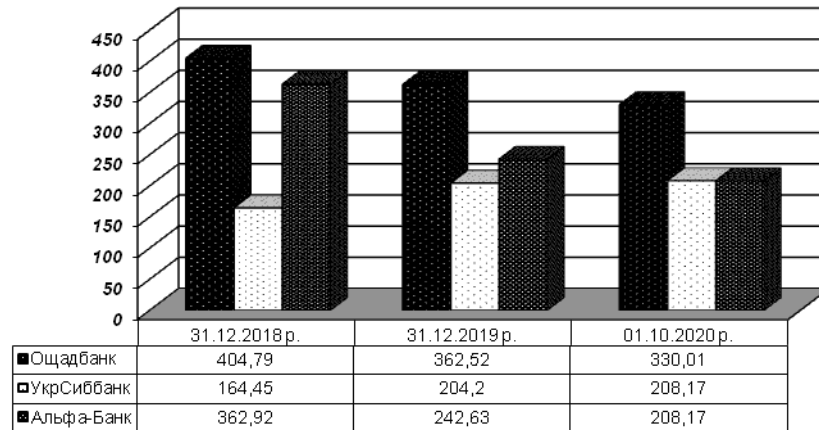

Рис. 3.3 – Значення нормативу великих кредитних ризиків (Н8) в порівнянні між Ощадбанком, УкрСиббанком та Альфа-Банком за 2018-2020 рр. [розроблено на основі 57]

Показник Н8 не має перевищувати 8 кратний розмір регулятивного капіталу банку. Наступний показник аналізу – це норматив Н9. Задля обмеження ризику, що постає при проведенні операцій з інсайдерами встановлюється норматив Н9. Означені операції можуть непрямо відбитися на діяльності банку. Установлено, що нормативне значення Н9 не повинно бути більше 25 % статутного капіталу банку (рис.3.4).

З рис. 3.4 видно, що Ощадбанк, УкрСиббанк, Альфа-Банк протягом 2018-2020 рр. мають показник не більше максимального значення нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями, що пов'язані з банком. Ощадбанк дотримувався стабільно низького рівня значення цього показника. Це може свідчити про стабільність комерційного банку. Відповідно аналіз значень показника УкрСиббанк у 2018 р., показує його зростання на 4,77.

Можемо стверджувати про підвищення кредитного ризику в банку. У 2018 р в Альфа-банку позначено зменшення значення нормативу Н9 на 9,22

– відповідно зниження кредитного ризику.

На підставі класифікації валового кредитного ризику та обліку прийнятого забезпечення банк визначає чистий ризик за кожною кредитною операцією, зважуючи його на встановлений Національним банком України коефіцієнт резервування, який коливається в межах 2-100%.

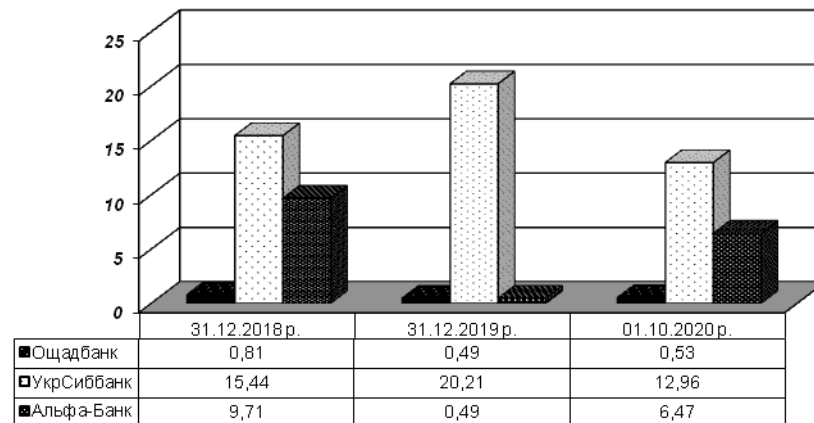

Рис. 3.4 – Значення нормативу великих кредитних ризиків (Н9) в порівнянні між Ощадбанком, УкрСиббанком та Альфа-Банком за 2018-2020 рр. [розроблено на основі 57]

Зазначений резерв забезпечує створення банком більш стабільних умов фінансової діяльності і дозволяє уникати коливань величини прибутку банків у зв'язку зі списанням втрат по позичках. Класифікація позичок виробляється в залежності від рівня кредитного ризику, тобто ризику несплати позичальником основного боргу і відсотків, що кредитор має сплатити у встановлений кредитним договором термін.

Резерв на можливі втрати по позичках формується за рахунок відрахувань, що відносяться до витрат банків. Резерв на можливі втрати по позичках використовується тільки для покриття непогашеної клієнтами (банками) позичкової заборгованості по основному боргу. За рахунок резерву відбувається списання втрат по нереальним для стягнення позичкам банків.

Величина відрахувань у резервний фонд залежить від кредитної політики, що проводиться банком, складу кредитного портфеля. Варіюючи його склад, банк має можливість зменшити розмір відрахувань, збільшуючи розмір прибутку. Розміри відрахувань диференційовані у вигляді відсотків до абсолютної суми позички в залежності від дотримання термінів її повернення і стану забезпеченості (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розрахунок розміру необхідного резерву по кредитному портфелю.

Категорія кредиту	Загальний розмір кредитів по групі	Коефіцієнт резервування, %	Сума резерву
Стандартна	S_1	2	$0,02 * S_1$
Під контролем	S_2	5	$0,05 * S_2$
Субстандартна	S_3	20	$0,2 * S_3$
Сумнівна	S_4	50	$0,5 * S_4$
Безнадійна	S_5	100	S_5

Фактична оцінка кредитного ризику у фінансовому виразі визначається впливом кредитного ризику на фінансовий результат.

Ризик втрати основних сум кредитів $P_{1кр}$, непокритих страховими резервами, визначається як різниця між розрахунковою РСР (згідно форми статистичної звітності № 604) та фактичною ФСР сумами страхового резерву, виходячи із структури класифікованих кредитів:

$$P_{1кр} = РСР - ФСР \quad (3.1)$$

Ризик втрати процентних доходів $P_{2кр}$ розраховується як сума прострочених нарахованих доходів.

Загальний абсолютний кредитний ризик:

$$P = P_{1кр} + P_{2кр} \quad (3.2)$$

За можливостями управління ризику бувають відкритими та закритими. Відкриті ризики не підлягають регулюванню, закриті – регулюються. По деяких операціях вводяться спеціальні обмеження по

ризиках.

Додержання певних значень коефіцієнтів ліквідності залишається одним з широко використовуваних методів попередження ризику.

У різних країнах використовуються різні економічні співвідношення та нормативи. Наприклад, у Німеччині згідно із законом про кредитні операції розроблені такі основні принципи

1. Кредити та акції будь-якого кредитного інституту не можуть бути більші за 18-кратний обсяг статутного фонду (статутний капітал = внесений капітал + відкриті резерви).

Відкриті позиції в іноземній валюті та дорогоцінних металах щоденно при закритті банку не повинні перевищувати 30% статутного капіталу.

2. Довгострокові кредити та капіталовкладення мають рефінансуватися на довгостроковій основі. Як засіб рефінансування використовується власний капітал; зобов'язання з терміном дії понад 4 роки; до 10% внесків до запитання та термінових внесків, зроблених не банками; до 60% ощадних вкладень.

3. Додержання співвідношень між окремими пасивними статтями балансу банку і обов'язковість консолідації банків, що входять до складу концерну. Згідно з рекомендаціями комісії Кука обсяг кредитів, з урахуванням ризику, має гарантуватися мінімум у 8% власного капіталу. Згідно із зазначеним законом кредит становить не менш як 1,5% статутного капіталу кредитного інституту; кожний окремо взятий великий кредит не повинен перевищувати 50 % статутного капіталу; аваль фінансується лише наполовину.

Передбачається, що п'ять найбільших кредитів не перевищуватимуть 8-кратного статутного капіталу. Про мільйонні кредити потрібно сповістити Федеральний банк.

Норматив ліквідності розраховується як співвідношення: капіталу банку та його зобов'язань; суми кредитів і суми розрахункових поточних рахунків, вкладень, депозитів, суми ліквідних активів і сум зобов'язань

банкам за рахунками до запитання, активів банку строком погашення понад рік та зобов'язань банку по депозитних рахунках і кредитах терміном більше року.

Особливого інтересу, з точки зору оцінки ризиків, заслуговують показники достатності капіталу банку та максимального розміру ризику на одного кредитора. Впадає в очі їх схожість з головним коефіцієнтом Кука, що відображує співвідношення власних фондів банку і понесених ризиків. При цьому власні фонди включають в себе капітал банку, резерви, емісійні премії, прибуток банку за вирахуванням податків і різні резерви. Ризики визначаються зважено, за окремою операцією банку, залежно від її природи, тривалості та контрагента.

Що стосується розрахунку максимального розміру ризику на одного кредитора банку, то цей показник є оберненим щодо коефіцієнта Кука та показником достатності капіталу. Ступінь допустимості загального розміру ризику банку визначають за формулою

$$R = \frac{(R_1 + R_2 + \dots + R_N)}{K} \cdot E \quad (3.3)$$

де R – ступінь допустимості загального ризику банку; $R_1, R_2, \dots, R_N$ – ризики банку по всіх N операціях (або зважені з урахуванням ризику активів); E – зовнішні ризики банку; K – капітал банку.

Цей показник відбиває максимально можливий ступінь ризику за певний період, за яким іде крах банку. Його максимально допустиме значення не повинно перевищувати 10.

У країнах з розвинутою ринковою економікою орієнтиром оцінювання ризику окремого клієнта слугує так зване кредитне котирування підприємств банком, яке складається, виходячи з обсягу обороту підприємства, його кредитної, платіжної оцінки, якості, підпису («іміджу»). Із кількісного аналізу виводять якісну оцінку, що дає змогу віднести підприємство до однієї з шести груп: державне; іноземне, «ефективне»; підприємство, що відчуває

труднощі; що знаходиться в частковому управлінні банком; некотироване підприємство. На основі цієї оцінки банки будують кредитні відносини з клієнтом, судять про рівень ризику даного клієнта, а також керують ризиками (підвищують частку рсфінансованих Центральним банком кредитів, використовують плаваючі відсоткові ставки, гарантії, страхування, розподіл ризиків).

Центральний банк пропонує розраховувати норматив максимальної величини ризику, що припадає на одного кредитора. Цей розмір не повинен перевищувати 10 % суми активів банку.

Сукупна сума зобов'язань кредитора банку по кредитах із урахуванням 50 % сум, збалансованих зобов'язань, виданих банком відносно даного кредитора, що перевищує 20% капіталу банку, розглядається як великий кредит [11].

Норми спрямовані, з одного боку, на обмеження видачі банками великих кредитів та на регламентацію можливих втрат банку, пов'язаних з конкретним кредитором, з другого. Але ці норми мають тимчасовий характер. Щоб урахувати всі чинники, потрібно виробити методологічний підхід до організації кредитних відносин банку з окремим кредитором, враховуючи залежності вкладень банку від комерційних, політичних, ринкових та інших ризиків в діяльності клієнта за умов економічної кризи.

Шукана модель може виглядати так:

$$K_z = K_p \cdot \frac{R_1 + R_2 + \dots + R_n}{K_{\text{вкл}}} \cdot E \quad (3.4)$$

де K_z – коефіцієнт ризику збитків окремого кредитора; K_p – коригуючий коефіцієнт, що враховує кредитоспроможність клієнта (відхилення його абсолютного значення для клієнтів 1-го класу – 1; для 2-го класу – від 2 до 3, для 3-го класу – від 4 до 5), ступінь ринкової самостійності кредитора, рівень його виробничого потенціалу, забезпеченості трудовими ресурсами, склад акціонерів, наявність ділової активності й організаторських якостей

керівника, достатність власних коштів, страхових і резервних фондів, рівень прострочених позичок за період, що минув; $R_1, \dots, R_n$ – розмір ризиків, пов'язаних із даною кредитною операцією; $K_{вкл}$ – сума кредитних вкладень за кредитором; E – коригуючий коефіцієнт, що враховує дію зовнішніх чинників для даного клієнта банку,

$$E = \frac{EF}{F_1 + \dots + F_n} \quad (3.5)$$

де EF – сума всіх можливих впливаючих зовнішніх чинників; $F_1, \dots, F_n$ – зовнішні чинники, а також чинники, що формують ризик регіону, нестійкість валютних курсів, платоспроможність покупців клієнта, відмова від прийняття або оплати товару клієнтом, порушення терміну оплати рахунків клієнтом, зміна цін на сировину, матеріали, товари, продукцію, конкурентоздатність продукції клієнта, порушення, крадіжки, наявні кредитні ресурси в банку тощо.

Для таких розрахунків потрібно скласти багатоваріантну модель визначення коефіцієнта ризику підприємства, що обслуговується певним банком. Модель має включати алгоритм, що оптимізує урахування різноманітних і різноспрямованих суб'єктивних і об'єктивних чинників ризику як системи з урахуванням внутрішніх і зовнішніх зв'язків клієнта від інших кредиторів. Це дозволить зняти технічне навантаження на банківського працівника, розширити його можливості прийняття самостійних, творчих рішень, оволодіння сучасними методами роботи та технічними засобами, усунення суб'єктивізму рішень, які приймаються.

Багатоваріантність економіко-математичної моделі дасть змогу врахувати специфіку перехідного періоду до ринкової економіки; підвищити якість, надійність, стабільність, ефективність, знизити кількість помилок банку; застрахувати можливі втрати та ризики при кредитуванні; врахувати особливості закордонного аудиту й обліку; визначити вузькі місця в діяльності банку; орієнтуватися в умовах міжнародної кон'юнктури та підвищеного комерційного ризику країн, економічного регіону;

контролювати якість роботи економіста банку.

Таким чином, за період, що аналізувався можемо зазначити наступне: УкрСиббанк постійно дотримувався значень нормативів кредитного ризику (Н7, Н8 і Н9). Означений банк лімітував свої кредитні ризики та оптимально розподіляв кредитні кошти. Відповідно за 2018-2019 рр. Альфа-банк мав значне значення показника нормативу Н7. Задля зниження та установлення значення показника у відповідних межах були проведені наступні заходи, а саме: диверсифікація кредитів та продаж непрофільних активів та цінних паперів. Можемо зазначити, що Ощадбанк у продовж 2018-2019 рр. мав саме високе значення показника щодо нормативу Н8. Відповідний банк має концентрації кредитного ризику щодо групи пов'язаних контрагентів або окремих контрагентів. Такти чином, підґрунтям забезпечення фінансової безпеки комерційних банків вважаємо за необхідне: підвищення ефективності використання капіталу; урахування фінансової стійкості, незалежність банків; узгодження дій уряду, НБУ та керівництва банків щодо реформування фінансової системи загалом.

3.2 Пропозиції щодо удосконалення організації фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»

Фінансова безпека є видом банківської безпеки і займає провідне місце в системі його безпеки. Особлива значимість фінансової безпеки у АТ «Ощадбанк» обумовлюється низкою факторів зовнішнього і внутрішнього напрямків. Про це може свідчити необхідність і важливість фінансової безпеки, які обумовлені різноманітністю інтересів суб'єктів ринку банківських послуг.

Прагнення до збільшення прибутків суб'єктів ринку загострює конкурентну боротьбу, також обмеженість фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» та їх створення, може вимагати розроблення ефективних

технологій, застосування економічних інструментів підтримання ліквідності та конкурентоспроможності банків на необхідному рівні, якісного використання їх ресурсної бази. Також можна говорити, про нестабільну економічну ситуацію в країні, досить несподівані і різкі її зміни, які обумовлюють готовність банку до роботи в майже кризових умовах, з досить високим ступенем ризику, іноді на межі втрати своєї ліквідності. Усе це вимагає від АТ «Ощадбанк» вироблення адекватної економічної політики, економічної поведінки на ринку, поєднання принципів раціональності і доцільного ризику при вкладанні коштів. Зростання економічної злочинності, відносить АТ «Ощадбанк» до ризикових, що обумовлює високу відповідальність перед клієнтами, вкладниками і акціонерами. У зв'язку з цим усі заходи безпеки спрямовуються і концентруються якраз навколо фінансової безпеки, що й визначає її місце у системі безпеки в цілому.

Основним фактором, що буде розкривати успіх є конкурентоспроможність. В процесі дослідження конкурентоспроможності найбільшу цінність має інформація, яка показує перспективи діяльності банківської системи і зосереджена на аспектах конкуренції, які значною мірою впливають на майбутнє банківської системи загалом та окремо кожного банку.

Доцільно використовувати відповідну базу даних, яка повинна мати конкретно-прикладний характер, що гарантує своєчасне і повне насичення банку релевантною інформацією.

Для АТ «Ощадбанк» конкурентоспроможність має значне значення, тому як цей банк цілеспрямований на вияв пріоритетів і мінусів у діяльності відповідної фінансово-кредитної установи, порівняння її роботи з конкурентами, формування вагомих чинників зміцнення конкурентних переваг задля розроблення стратегічного плану.

Також для АТ «Ощадбанк» характерною є висока ступінь розвитку відносин конкуренції. Це є підґрунтям щодо оцінювання стану конкурентного зовнішнього середовища з метою збереження та посилення

конкурентного статусу. На нашу думку щодо конкуренції банківської системи, слід означити дефініцію конкурентний статус, який містить відповідні позиції.

Дослідження впливу зовнішнього середовища на діяльність АТ «Ощадбанк» є найскладнішою складовою, в методичному плані, стратегічного аналізу. Це пояснюється складністю застосуванням кількісного виразу факторів та чинників, що описують зовнішнє середовище. Як правило застосовуються експертне оцінювання, яке базується на суб'єктивному баченню процесу. Конкурентоспроможність АТ «Ощадбанк» в умовах глобалізаційних процесів, збільшення конкуренції щодо відповідних небанківських фінансових установ та іноземного капіталу, браку довгострокових моделей прогнозування, чутливості та нестабільності щодо фінансових криз зменшується. Наведені у табл. 3.1 глобальний індекс конкурентоспроможності України та індекс умов ведення бізнесу, свідчить про складність реалізації процесів забезпечення конкурентоспроможності.

Візуальний аналіз табл. 3.1, свідчить про зниження глобального індексу конкурентоспроможності економіки, з 69-го місця до 82-го серед 142 країн, України. Відповідно, з 128 до 152-го місця серед 183 країн світу відповідно індексу умов ведення бізнесу.

Таблиця 3.1 – Динаміка зміни індексів конкурентоспроможності України за 2014-2019 рр.		
Рік	Глобальний індекс конкурентоспроможності економіки	Індекс умов ведення бізнесу
01.01.2014	69	128
01.01.2015	73	139
01.01.2016	72	145
01.01.2017	87	142
01.01.2018	89	149
01.01.2019	82	152
Кількість країн у рейтингу, всього	142	183

При дослідженні конкурентного статусу банку доцільно оцінювати

конкурентноздатність зовнішнього середовища (банківської системи) та вплив відповідний на функціонування банку. Таким чином, існує необхідність визначення конкурентного середовища, нестеменні та латентні загрози. Виділяють наступні інструменти впливу, які дозволяють визначати: еластичність попиту; ступінь ринкових позицій банків в конкурентному середовищі; співвідношення потенційного прибутку щодо конкуруючих банків; рівень економічних можливостей клієнтів тощо

Виділяють структурний підхід задля оцінювання конкурентного статусу. Відповідно до структурного підходу щодо оцінювання конкуренції, визначають показник концентрації банківського сектора, що відображає її міру та рівень. Таким показником є індекс Херфіндаля-Хіршмана - найбільш поширеним коефіцієнтом оцінювання концентрації ринку.

Аналізуючи значення цього показника визначають наскільки це значення наближено до одиниці. Чим більш наближено значення означеного показника до одиниці, тим вище рівень концентрації. Не лінійність, у визначенні значення показника, відповідає ступеню, що дорівнює квадрату у відповідній формулі розрахунку. Аналіз не лінійності може вказати на зростання монопольної влади на ринку. Не лінійність характеризує зростання частки на ринку банку, що аналізується. Визначені числові інтервали показника, які відповідають якісній оцінці. Тобто, якщо значення показника означити як I_{hh} . Аналізують: $I_{hh} > 0,1$, то ринок – неконцентрований, якщо $I_{hh} < 0,18$ – помірно концентрований; відповідно, якщо $I_{hh} > 0,18$ – висококонцентрований. Необхідно враховувати, що індекс Херфіндаля – Хіршмана уразливий щодо аналізу входження на банківський ринок нових банків. Як показують дослідження, при значному зростанні кількості банків, чутливість показника знижується.

Наукові дослідження свідчать про високу концентрацію банківського ринку. Протягом 2018-2020 рр. зростала концентрація активів у групі найбільших банків. Концентрація набула значного рівня у 2017 р. та почала знижуватися за рахунок росту частки малих та середніх банків.

В цілому ринок банківської системи держави можна охарактеризувати достатнім ступенем конкуренції, хоча у 2017 р. позначилася тенденція до збільшення його монополізації. Значна конкуренція на банківському ринку визначає доцільність окреслення кола основних конкурентів та оцінювання ступеню конкурентоспроможності банку.

Визначення значення інтегрального показника з метою порівняльного оцінювання повинно відображати взаємозв'язок між відповідними складовими. Такі складові – це фактори, що генерують конкурентні переваги та формують конкурентну позицію організації. Такими показниками, на нашу думку, є узагальнюючі показники рентабельності активів (ROA) та рентабельності капіталу (ROE).

Відповідно до цілей стратегічного аналізу доцільно групувати банківські установи за ознакою приналежності суттєвої частки участі у капіталі банку. Закон України «Про банки та банківську діяльність», визначає банки з іноземним капіталом, як банки, у яких частка іноземного капіталу в загальному капіталі становить більше 10 %. З метою розподілу банків на групи було використано офіційну інформацію НБУ про власників значної частини в капіталі банку. Були означені наступні групи.

- 1) I група – державні банки (Ощадбанк, Приватбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк);
- 2) II група – вітчизняні банки (Фінанси і кредит, ПУМБ);
- 3) III група – банки з іноземною часткою у капіталі (Райфайзенбанк-Аваль, Промінвестбанк, Дочірній банк Сбербанку Росії, Укрсиббанк, Альфа-банк).

Результати значень показників ефективності діяльності банків щодо ефективності застосування власного капіталу задля забезпечення зростання прибутку була найбільшою – в 2019 р. у вітчизняних банків і становила 7,76%, що на 4,73% більше ніж в цілому по банківській системі.

Слід зазначити, що максимальною ефективністю використання ресурсів, які залучаються з метою зростання прибутку, властиво для

державних банківських установ. Їх рентабельність активів відповідає 1,04 %, що на 0,59% більше, ніж загалом по банківській системі України. Таке значення показника ROA щодо державних банків забезпечено в основному завдяки Укргазбанку. Відповідна рентабельність капіталу та активів АТ «Ощадбанк» була на рівні середньогалузевої (0,70 % та 3,17 % відповідно). Порівняльний аналіз показує, що значення є нижчими за банків-конкурентів I групи щодо класифікації НБУ (0,80 % та 5,54 % відповідно).

Визначним конкурентом Ощадбанку вважається Приватбанк. Природно, що зростання доходів варто супроводжуватися пропорційним зростанням активних операцій або більшою їх прибутковістю. Тобто можна вважати, що основний шлях підвищення конкурентоспроможності АТ «Ощадбанк» в порівнянні з Приватбанком є зменшення адміністративних витрат, при умові тій же стратегії ведення активно-пасивних операцій.

На основі проведеного дослідження можна дійти висновку щодо значної концентрації банківського ринку України. В той же час ступінь конкуренції на ринку банківських послуг відповідає оптимальному рівню. Таку ситуацію можна вважати достатньою задля ефективної роботи банків, але недостатньою, щоби послаблювати загалом систему. В порівнянні з іноземними банками, ефективність діяльності вітчизняних банків більшою мірою пов'язано з пристосованістю до вітчизняних економічних та політичних умов діяльності фінансового ринку. Діяльність банківських установ можна означити як значною мірою стриманою та менш небезпечною у посткризовий період.

Входження України до групи держав, в яких домінує інноваційний шлях розвитку, потребує залучення фінансових і кадрових ресурсів, збільшення долі інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва підвищення інноваційної активності банків. Аналіз джерел фінансування інноваційних заходів банківських установ України за останні роки засвідчив, що із загальної суми використаних на інноваційні цілі фінансових ресурсів майже 60-70 % становили власні кошти банків, фінансування з

державного бюджету дорівнювало приблизно 2-4%, кредитні ресурси становили 2-3%, кошти інвесторів – 1-2%.

Як показали дослідження, основним таким джерелом є власні кошти суб'єктів господарювання, і стає очевидним, що у майбутньому слід спиратися саме на них. Висока ризикованість інноваційних проектів зумовлює низьку частоту коштів інвесторів і кредитних ресурсів.

Реалізація стратегії розвитку з урахуванням фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» можлива лише за умови, якщо будуть інвестиції на нові проекти, а інвестування в умовах сучасної економіки відбувається в тому разі, якщо є гарантія надходження від реалізації фінансових інвестицій. Таким чином, виникає об'єктивна необхідність у проведенні кореляційно-регресійного аналізу як одного з найбільш ефективних економіко-статистичних методів задля виявлення впливу значущих факторів на результативну ознаку та побудови адекватної математичної моделі. Доцільно дослідити вплив різних факторів на кошти, які будуть отримані у результаті фінансових інвестицій. Для цього скористаємося багатофакторною моделлю регресії. У лінійній регресії параметри при впливаючому факторі характеризують середню зміну результату зі зміною відповідного фактора на одиницю при незмінному значенні інших факторів, закріплених на середньому рівні. Порівнюючи фактори один з одним, можна ранжувати фактори за силою їх впливу на результат.

Для побудови багатофакторної моделі можна скористатися наступними програмами: Microsoft Excel; Statistica та Statgraphics.

Так як у АТ «Ощадбанк» користуються програмним забезпеченням з 2018 р. Microsoft та «UnitedData/Об'єднані дані», то буде доцільно використати Microsoft Excel.

Для побудови моделі обираємо залежну змінну Y і незалежні змінні x .

Y – Надходження від реалізації фінансових інвестицій (тис. грн);

x_1 – Обсяг виробництва продукції (млн. грн);

- x2 – Власний капітал (млн. грн);
 x3 – Виручка від реалізації (млн. грн);
 x4 – Собівартість продукції (млн. грн);
 x5 – Загальний прибуток (млн. грн);
 x6 – Оборотні активи (млн. грн). (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Значення змінних для багатофакторної моделі

№	Рік	У	x1	x2	x3	x4	x5	x6
1	01.01. 2010	2,28 59	1,6945	1,2096	2,7065	1,7458	0,9607	1,0618
2	01.01. 2011	0,56 41	1,9926	3,0494	4,5998	2,5812	2,0186	3,3614
3	01.01. 2012	1,63 50	2,2860	4,5958	2,2793	1,4658	0,8135	2,6879
4	2013	7,54 32	4,4198	4,1630	4,4336	2,1015	2,3320	3,8545
5	01.01. 2014	0,08 57	6,4241	5,1804	6,4248	2,5718	3,8530	5,0683
6	01.01. 2015	1,46 08	4,9859	3,3314	4,8799	2,8838	0,7687	3,0580
7	01.01. 2016	3,20 0	5,7356	6,7086	5,6730	2,9346	1,5720	2,2749
8	01.01. 2017	0,17 32	6,2171	5,5433	6,2722	5,3041	0,7709	4,6655
9	01.01. 2018	3,46 48	6,4590	6,2654	0,6531	4,1574	0,6880	5,1518
10	01.01. 2019	4,27 83	3,5545	5,9584	7,1022	31,1974	2,2182	6,4823

Термін аналізу складає 10 років (2010-2019 рр).

Дані для побудови моделі використані із річної звітності АТ «Ощадбанк».

Крок 1. Для перевірки залежності змінних між собою, скористаємося кореляцією, величина коефіцієнта кореляції якої відображає сили зв'язку. При оцінці сили зв'язку коефіцієнтів кореляції використовується шкалу Чеддока:

Показники аналізу сили зв'язку між змінними знаходиться у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Аналіз сили зв'язку між змінними за шкалою Чеддока

Значення	Інтерпретація
від 0 до 0,3	Дуже слабкий зв'язок
від 0,3 до 0,5	Слабкий зв'язок
від 0,5 до 0,7	Середній зв'язок
від 0,7 до 0,9	Високий зв'язок
від 0,9 до 1	Дуже високий зв'язок

Виконавши крок кореляція отримаємо такі значення (табл. 3.4).

Аналізуючи дані табл. 3.5-3.6 визначено, що у У з х1, х2, х5 слабкий зв'язок, з х3- середній, х6-високий, а найбільший з х4-дуже високий. Х1 має найбільший зв'язок з х2 (дуже високий), і з х6-високий, з х3, х4, та х5-слабкий зв'язок. х2 зв'язаний високим зв'язком з х6, середнім з х4, та слабким з х3 та х5. У х3 високий зв'язок з х5 та середній з х4, х6. Х4 з х5-слабкий зв'язок, з х6-середній. Х5 має середній зв'язок з х6. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що більшість критеріїв має достатній зв'язок для побудови моделі.

Таблиця 3.4 – Значення залежності змінних одна від одної

	У	Х1	Х2	Х3	Х4	Х5	Х6
У	1						
Х1	-0,36934	1					
Х2	0,41223	0,997984	1				
Х3	0,64451	0,431492	0,450181	1			
Х4	0,920143	-0,36546	0,643486	0,66438	1		
Х5	0,302439	0,445534	0,330684	0,75578	0,177915	1	
Х6	0,764651	0,876642	0,715974	0,570795	0,651676	0,586444	1

Крок 2. Будуємо регресійну модель «Дані-аналіз даних-регресія» (рис 1 дод. С).

Крок 3 . Будуємо рівняння 6-ти факторної моделі.

$$y=1,69+0,67*x1 +2,39*x2 - 0,89*x3 + 1,83*x4 +3,19*x5-5,19* x6 \quad (3.5)$$

Крок 4. Перевіримо значимість кожного з параметрів моделі за критерієм Стюдента. Цей крок є дуже важливим, адже дозволить виявити параметри, урахування яких в моделі є несуттєвим. Їх необхідно буде виключити.

У даній моделі 6 параметрів ($x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6$), для кожного з них прорахований параметр Стюдента (табл. 3.5)

Таблиця 3.5 – Значення параметра Стюдента для моделі

	t-статистика
Y	0,323057969
X1	0,446042576
X2	1,715054356
X3	-0,853721619
X4	5,562040649
X5	1,665621279
X6	-2,810119051

Звірівши значення параметрів з критичними значеннями коефіцієнта Стюдента, видно, що для параметрів x_1, x_6 не виконується умова, а отже ці параметри мають бути виключені з моделі.

Крок 5. Повторюємо крок 2, виключивши непідходящі параметри (рис. 2 дод. С.) і отримуємо значення нової регресійної моделі.

Отже, регресійна модель є ефективним інструментом щодо оцінки ступеня залежності фінансового показника банківської установи від певної низки факторів у процесі аналізу консолідованої фінансової звітності банків. Після побудови моделі видно, що між обраними факторами відсутній високий та дуже високий кореляційний зв'язок, тому дана кореляційно-регресійна модель може бути використана як основна.

Таким чином, в результаті проведення кореляційно-регресійного аналізу залежності рівня фінансової забезпеченості інноваційної діяльності від обраних факторів фінансування, для забезпечення стабільного нарощення обсягу реалізованої інноваційної продукції, необхідно створити

постійні сприятливі умови для активізації залучення інструментів ринку корпоративних цінних паперів – акцій. Підтвердженням доцільності даного завдання є результати отриманого проведеного кореляційно-регресійного аналізу, згідно яких найбільшого впливу на обсяг реалізованої інноваційної продукції відіграють саме кошти.

Висновки до розділу 3

1. Налагоджена і успішно функціонуюча банківська система – основа зростання і стабільності економіки будь-якої держави. Банки в її структурі покликані тісно взаємодіяти з ринковою структурою завдяки перетіканню капіталу на фінансовому ринку. Важливим аспектом, що відображає ефективну діяльність банку, являється такий фінансовий показник, як дохід.

2. У зв'язку з суттєвими змінами на фінансовому ринку України зростає роль і значення функцій доходу банку для забезпечення його відтворювальної діяльності, планового обсягу прибутку та створення передумов для отримання конкурентних переваг на ринку банківських послуг за рахунок доходів.

3. За роки свого існування Ощадбанк завоював репутацію бездоганного ділового партнера, який спроможний виконувати взяті на себе зобов'язання незалежно від впливу зовнішніх або внутрішніх факторів. Банк активно працює практично в усіх секторах українського фінансового ринку, на сучасному рівні обслуговує великих корпоративних клієнтів. Його фінансова надійність – головний аргумент на користь того, що клієнтами Ощадбанку сьогодні є такі поважні системні клієнти, як установи Пенсійного фонду України, ДП «Енергоринок», НАК «Нафтогаз України», НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Укрпошта», ПАТ «Укртелеком».

4. Ощадбанк є емітентом електронних грошей платіжної системи «ГлобалМані». Електронні гроші забезпечені реальною гривнею і мають

стовідсоткову ліквідність. Перша емісія відбулася 21 жовтня 2011 р. Останні роки яскраво продемонстрували, що лише підтримуючи та розширюючи партнерство, Банк може успішно проводити свою діяльність у висококонкурентному та непрогнозованому економічному середовищі.

5. З 2012 року АТ «Ощадбанк» розпочав інвестиційне кредитування, яке в основному спрямовується в побудову будинків, та надання квартир в кредит, але враховуючи те, що на цьому ринку банк не являється лідером, то в банку діє різна сфера заходів по залученню клієнтів, зокрема, відновлена молодіжна компанія, в якій головним сенсом є те, що, якщо молода сім'я бере кредит, то вона сплачує 1/3 суми кредиту, іншу ж сплачує – держава.

6. За даними статистики, АТ «Ощадбанк» являється лідером по найнижчим відсоткам по кредитах, і входить в 5-ку серед банків, які мають найбільші депозитні ставки. АТ «Ощадбанк» є головним посередником у відновленні роботи таких банків як «Надра» та «Родовід». Банк розраховувався зі всіма клієнтами цих банків і надав фінансову допомогу для відновлення їх діяльності.

7. АТ «Ощадбанк» постійно залучає висококваліфікаційних працівників по розробці широкомасштабної компанії кредитування та надання депозитів. Робота буде виконуватися чітко тільки тоді, коли з боку НБУ буде підтримка, коли взагалі в країні буде стабільна економічна ситуація, адже банк приносить в скарбницю бюджету України вагомую частину.

ВИСНОВКИ

1. Забезпечення фінансової безпеки банківського сектору національної економіки неможливе без транспарентності його функціонування. Втім, ця ознака впливає на функціонування банківського сектору нерівнозначно. Так, з одного боку, вона дійсно забезпечує: ефективний розподіл ресурсів на фінансовому ринку за рахунок усунення інформаційної асиметрії; зниження частоти банківських криз і витрат, пов'язаних з їх подоланням; швидке відновлення проблемних банків в посткризовий період; підтримання високої ринкової дисципліни і культури банківської справи. Водночас з транспарентністю банківського сектору пов'язана й низка негативних моментів, а саме: ризик дестабілізації комерційних банків після розкриття інформації; транспарентні банки порівняно з закритими можуть бути більше піддані паніці (набігам) вкладників; курси акцій транспарентних банків більш волатильні; транспарентність банківського сектору стимулює процес дезінтермедіації, тобто «прямий» вихід позичальника на фінансовий ринок і усунення (ігнорування) з ринку посередника.

2. Фінансова безпека банківської системи тлумачиться вченими як певний стан, що характеризується забезпеченням фінансової стабільності банківської системи чи банків; запобігання загрозам та усунення збитків; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу і ефективне виконання банками їх економічних функцій.

3. Банківський сектор є мезоекономічним компонентом національної економіки, а відтак має чітко виражені галузевий і територіальний аспекти функціонування, його фінансова безпека взаємопов'язана і взаємозумовлена з фінансовою безпекою держави загалом, а також фінансовою безпекою комерційних банків, їх клієнтів і контрагентів. При цьому держава впливає на банківський сектор національної економіки шляхом реалізації грошово-

кредитної політики, а його безпека зумовлюється рівнем і темпами розвитку окремих комерційних банків і їх сукупності, а також соціально-економічного розвитку регіонів і держави загалом. Водночас фінансова безпека комерційних банків є хоча й необхідною, але не єдиною умовою забезпечення фінансово-економічної безпеки національної економіки. А, оскільки фінансова безпека одних комерційних банків може визначати рівень фінансової безпеки інших, регулятори повинні мати паритет впливу на всі з них без винятку, інакше фінансова безпека одних співіснуватиме з величезними ризиками інших.

4. Фінансова безпека не обмежується лише її забезпеченням стосовно сектору як такого і неправомірно її зводити лише до збереження і ефективного використання наявного потенціалу без урахування необхідності всебічного поступального розвитку цієї дуже важливої складової національної економіки.

5. АТ «Ощадбанк» – один із найбільших фінансових інститутів України, що має найрозгалуженішу мережу установ – близько 6000. Сьогодні послугами банку користуються всі категорії населення, що зумовлює провідну позицію банку на ринку роздрібних банківських послуг України.

6. АТ «Ощадбанк» був і залишається відкритою та прозорою фінансовою структурою та вбачає це пріоритетом у подальшій діяльності. Згідно Програми розвитку, банк спрямовує значні зусилля на підвищення ефективності роботи, створення системи чіткої та адекватної регламентації діяльності, забезпечення доступу всіх громадян у всіх регіонах до належних банківських послуг, надання кредитів для корпоративних клієнтів, інших банківських продуктів кредитного характеру та послуг з обслуговування платежів корпоративних клієнтів.

7. Стратегічна мета розвитку АТ «Ощадбанк» на 2019-2022 рр. – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого

зростання у довгостроковій перспективі.

8. Згідно з аналізом діяльності банку в 2017-2019 рр., бачимо, що банк кожного року нарощує активи банку, також збільшується дохідність від кредитної діяльності, покращуються показники ліквідності банку та коефіцієнти надійності банку. Хоча через негативний вплив зовнішніх факторів (фінансово-економічна криза, інфляція, недовіра населення до банків, хвиля дефолтів підприємств та складні політичні проблеми), фінансовий стан АТ «Ощадбанк» можна визначити як складний.

9. Ощадбанк постійно підтримує показники ліквідності та платоспроможності на достатньому рівні, дотримується економічних нормативів, встановлених Національним банком України, забезпечує своєчасність розрахунків за дорученнями клієнтів.

10. Система фінансової безпеки банку вибудовується з урахуванням перерахованих завдань, умов конкурентної боротьби, специфіки бізнесу, технологічних особливостей, конкурентної стратегії, стадії життєвого циклу підприємства. Система економічної безпеки кожного підприємства абсолютно індивідуальна.

11. Основним завданням будь-якої банківської установи є підтримка ліквідності та платоспроможності. В умовах погіршення економічної кон'юнктури виникає необхідність принципово нового підходу до управління ліквідністю АТ «Ощадбанк», яка має базуватися на врахуванні усіх факторів, що її формують. Через це виникає об'єктивна необхідність розробки науково обґрунтованого підходу до управління ліквідністю банку з урахуванням різноманітних сценаріїв розвитку подій. В цілому ж система управління банком має забезпечити оптимальне співвідношення між активами та зобов'язаннями, як з точки зору максимізації дохідності, так і позицій мінімізації витрат.

12. Перспективами подальших наукових пошуків є дослідження зарубіжного досвіду управління ліквідністю банківських установ та

практики здійснення регулювання ліквідності банків з боку органів нагляду за банківською діяльністю.

13. При ефективності генерування доходів та прибутку було досліджено, що АТ «Ощадбанк» характеризується ефективним використанням наявних ресурсів для отримання доходів.

14. Заходами щодо удосконалення діяльності роботи банку є наступні:

- 1) впровадження нових ефективних методів роботи з клієнтами;
- 2) ефективне використання та розміщення наявних коштів, у тому числі залучених та запозичених;
- 3) постійне підвищення професіоналізму та компетенції персоналу банку, активна кадрова робота з підбору персоналу з високим рівнем відповідальності, професійних знань, новаторським хистом;
- 4) виважений фінансовий менеджмент при управлінні структурою активів та пасивів, формуванні оптимальної структури балансу;
- 5) підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості банку;
- 6) диверсифікація діяльності за різними напрямками з метою зниження рівня банківських ризиків;
- 7) виважена цінова (тарифна) політика при просуванні банківських продуктів та послуг на ринок;
- 8) здійснення діяльності у відповідності до чинного законодавства, сумлінне дотримання та виконання вимог Національного банку України та укладених договорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Албанин Л. И. Экономическая безопасность: угрозы и их отражение. *Вопросы экономики*. 2009. № 2. С. 47-48.
2. Александрова М. М. Цілі стратегічного планування. *Фінанси України*, 2015. № 8. С. 53-57.
3. Аналіз діяльності комерційного банку : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимовича. Житомир : Рута, 2001. 384 с.
4. Ареф'єва О. В., Литовченко О. Ю. Кадрова складова в системі економічної машинобудівних підприємств. *Актуальні проблеми економіки*, 2008. № 11. С. 95-100.
5. Балабанов М. Т. Аналіз и планирование финансов хозяйственного субъекта. М., 2014. 63 с.
6. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 1. С. 7-26
7. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія, оцінка та механізм забезпечення): Монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.
8. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/48.pdf
9. Белов М. А., Євдокимова Н.М., Москалюк В.Є. Планування діяльності підприємства : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2016. 252 с.
10. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. Київ : «Ника-Центр», 2015. 128 с.
11. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Виробничий менеджмент : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2013. 132 с.
12. Васильков В.Г. Організація виробництва : навч. посібник. КНЕУ, 2012. 524 с.

13. Васильчак С. В. «Кадрова безпека підприємства – основа економічного розвитку». *Науковий вісник НЛТУ України*, 2009. Вип. 19. С. 12.
14. Виноградський М.Д. Менеджмент в організації : навч. посіб. К. : Кондор, 2014. 252 с.
15. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. К. : Вид-во «Лібра», 2008. 48 с.
16. Воробйов Ю. М. Фінансовий менеджмент : навч посіб. Сімферополь : Таврія, 2014. 256 с.
17. Герчикова И. Н. Менеджмент. М : «ЮНИТИ», 2014. 364 с.
18. Городницкий Б., Кармазин Т. Инновационные технологии обеспечения кадровой безопасности и анализа рисков должностных преступлений. URL : http://www.psj.ru/saver_people/detail
19. Григорьев В. В., Григорьева Г. В., Федотова М. А. Оценка предприятий : учебное пособие. Минск, 2013. 300 с.
20. Гриценко В. Г. Економічна безпека банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 27-28.
21. Грунин О. А., Грунин С. О. Экономическая безопасность организаций. Спб : Питер, 2002. 160 с.
22. Гэллоэй Л. Планування виробничих потужностей. *Економіка XXI століття*, 2014. № 1. С. 71-81.
23. Джобава А. М. Организационные и экономические составляющие конкурентоспособности предприятия. *Кадры предприятия*, 2009. № 1. С. 10-11.
24. Долженко Р. А. «Возможности учета типа организационной культуры при построении системы стимулирования персонала». *НП «Сибирская ассоциация консультантов»* URL: http://sibac.info/files/2010_02_01_Menedgment/Dolzhenko.pdf
25. Електронний фонд Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. – URL: <http://nbuv.gov.ua>

26. Євченко О. А. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. 2009. Вип. 25. С. 45-52.
27. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
28. Єременко А. О., Журавель М. Ю., Полозова Т. В. Якісна система управління персоналом як запорука кадрової безпеки підприємства. *16-й міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка і молодь в XXI ст.»* X. : ХНУРЕ, 2012. 214 с.
29. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К. : КНТЕУ, 2001. 309 с.
30. Зачосова Н. В. Кадровий менеджмент у системі економічної та фінансової безпеки комерційного банку. *Сучасна економіка*. 2011. Вип. 5. С.14-25.
31. Звіти по державних банках. URL : <https://mof.gov.ua/uk/zviti-po-derzhavnih-bankah-fin>
32. Зубок М., Ніколаєва Л. Організаційно-правові основи безпеки банківської діяльності в Україні. Київ : Істина, 2009. С. 55-58.
33. Иванкина Л. И. Управление персоналом : учебное пособие. Томск : Изд-во «ТПУ», 2009. 190 с.
34. Калина А. В. Менеджмент продуктивності. Київ : МАУП, 2014. 325 с.
35. Кармін Т. Р. Аналіз фінансових звітів : підручник. Київ : МАУП, 2014. 74 с.
36. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств. Київ : ЦУЛ, 2014. С. 206-230.
37. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.
38. Кос В. В. Кадрова безпека URL: <http://business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/kadrovaja-bezopasnost/>

39. Красномовець В. А. Методи забезпечення кадрової безпеки підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. Серія «Економіка», 2012. Випуск 3 (59). С. 138-143.
40. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) URL : <http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category>
41. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнесінформ*. 2012. № 6. С. 168-175.
42. Леонова Г. Г., Озаріна О. В. Досвід моделювання економічної безпеки зарубіжних підприємств URL : <http://nauka.kushnir.mk.ua>
43. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. М. Основы менеджмента. Москва : Дело, 2014. 387 с.
44. Мехеда Н. Г., А. Маджула. Планування соціальної безпеки на підприємстві. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. № 1. 85 с.
45. Мехеда Н. Г., Демиденко З. Оптимальний набір кадрів як шлях до соціальної та кадрової безпеки. URL : http://www.rusnauka.com/KAND_2012/Economics
46. Мехеда Н. Г., Маренич А. І. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки. *Фінансовий простір* : міжнародний науково-практичний журнал. Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Київ), 2012. № 2 (6). С. 38-45.
47. Минаев Э. С. Управление производством и операциями : учебное пособие. М., 2009. 328 с.
48. Мішина І. Г. Проблема формування теоретичних основ економічної безпеки суспільства. *Торгівля і ринок України* : темат. зб. наук. праць, Донецьк : Вид-во ДонДУЕТ, 2014. Вип. 16. Т. 1. 352 с.
49. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.
50. Московських В. П. Шляхи фінансового прогнозування в Україні.

Фінанси України, 2017. № 3. С. 15-16.

51. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

52. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*, 2010. Вип. 15. С. 34-37.

53. Національний банк запроваджує новий інструмент екстреної підтримки ліквідності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/natsionalniy-bank>

54. Національний банк оновив перелік системно важливих банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv>

55. Небава М. І., Адлер О. О., Лесько О. Й. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2016. 232 с.

56. Ортинський В. Л., Керницький І. С., Живко З. Б.. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навчальний посібник. К. : Правова єдність, 2009. 544 с.

57. Основні показники діяльності банків України URL : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

58. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. Київ : Вид-во Ін-ту державного управління і самоврядування при КМ України, 2014. 140 с.

59. Пастухов В. В. Аналіз системи стратегічного управління. *Фінанси України*, 2014. № 10. С. 24-28.

60. Петрович Н. А. Фінансовий план підприємства. Київ : МАУП, 2015. 101 с.

61. Пилипенко Л. М., Сухоруков А. І. Методичний підхід щодо оцінки рівня фінансової безпеки в банківській сфері. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*, 2011. № 2. С. 134-144.

62. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посібн. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». 2010. 112 с.
63. Подлужна Н. О. Організація управління економічною безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01. НАН України: Інститут економіки промисловості. Донецьк, 2003. 20 с.
64. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2014. 256 с.
65. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 URL : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=387385
66. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : Постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 р. № 615. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/>
67. Розуменко Ю. Кадрова безпека підприємства. Перевірка даних нових співробітників. URL : <http://trudovepravo.com.ua/statti/lawyer/605-personnel-security>
68. Румянцева К. Р. Менеджмент в організації. Минск : УЦ «Перспектива», 2017. 321 с.
69. Савчук А. В. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий та управлінський облік*. 2014. № 3. С. 306-307.
70. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2014. 322 с.
71. Спроба оцінити надійність. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 4. С. 35-38.
72. Збірник «Статистичний щорічник України» за 2017-2019 рр.
73. Томаневич Л. М. Кадрова безпека підприємства як об'єкт теоретичного дослідження. *Збірник наукових праць Львівського державного*

університету внутрішніх справ. Серія : Економічна, 2009. № 1. С. 185-193.

74. Тумар Н. «Кадровая работа и экономическая безопасность». *Менеджер по персоналу*, 2011. № 9. С. 74-80.

75. Турчинова А. И. Управление персоналом : учебник. Минск : Изд-во «РАГС», 2002. 488 с.

76. Фатхутдинов Р. А. Производственный менеджмент : Учебник для ВУЗов. Минск : Интел-Синтез, 2000. 328 с.

77. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк. URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/about/financial-reporting>

78. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 118-124.

79. Хомяков В. И. Повышение эффективности предприятия. Москва : Недра, 2014. 171 с.

80. Чижов Н. А. Кадровые технологии. Минск : «Экзамен», 2000. 352 с.

81. Чумарин И. Г. Что такое кадровая безопасность компании. *Кадры предприятия*, 2003. № 2. С. 25-32.

82. Чумарин И. Работа с персоналом в контексте общей безопасности компании. *Менеджер по персоналу*. 2005. № 1. С. 34-41.

83. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. Львів : «Магнолія плюс», 2014. 268 с.

84. Швець Н. К. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу. *Персонал*, 2006. № 5. С. 31-36.

85. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2016. 128 с.

86. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України : сутність і напрямки забезпечення : монографія. Київ : Вид-во НІСД, 2007. 144 с.

87. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посібн. Київ : Знання, 2016. 452 с.

88. Штефан Л. Б., Ільніцька Н. П. Проблеми формування

універсальної системи оцінювання фінансової безпеки банку та банківської системи. *Економіка та суспільство*, 2017. Вип. № 9. URL : <http://economyandsociety.in.ua>

89. Bromwich M. The case for strategic management accounting : the role of accounting information for strategy in competitive markets. *Accounting. Organisation and Society*, 2012. № 1. P. 27-46.

90. Dees J. G. The meaning of social entrepreneurship. Center for the Advancement of Social Entrepreneurship. *Duke University's Fuqua School of Business*. URL : http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf.

91. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework. *Basel Committee on Banking Supervision*. Basel. Updated November, 2005. URL :: www.bis.org.

92. Lord B. R. Strategic management accounting: the emperor`s new clothes // *Management Accounting Research*, 2011. № 7 (3). P. 347-366.

93. Witkowskij J. Methodological bases of strategis management in management of foreign economic activity, 2013. Nr 12. S. 214-217.